

Export av skogligt kunnande från Finland och Sverige

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIENS
TIDSKRIFT

Nummer 7 • 2012
Årgång 151

Ansvarig utgivare Carl-Anders Helander, akademiens sekreterare och VD, KSLA

Text Fredrik Ingemarson, Jan Heino, Reidar Persson och Sune Haga

Redaktör/grafisk form Ylva Nordin

Omslagsfoto Ylva Nordin

Tryckeri Prinfo Vårgårda

Tryckår/månad 2012/12

Upplaga 1250 ex.

ISSN 0023-5350

ISBN 978-91-86573-28-7

*Samtliga av de senaste årens utgivna nummer finns tillgängliga
som nedladdningsbara filer på akademiens hemsida www.ksla.se.*

Export av skogligt kunnande från Finland och Sverige

Rapport

Fredrik Ingemarson, Jan Heino, Reidar Persson och Sune Haga

Innehåll

Förord	6
Sammanfattning.....	9
1. Inledning	13
1.1. Samarbetet mellan Finland och Sverige	13
1.2. Den globala utvecklingen	14
1.3. Finlands och Sveriges roll på den internationella arenan	15
2. Bakgrund och metodik	18
2.1. Seminarierna.....	18
2.2. Databesamling i Finland.....	19
2.3. Databesamling i Sverige.....	20
3. Förutsättningar och analys.....	22
3.1. Utmaningar.....	22
3.2. Begränsande faktorer.....	24
3.3. Utbildning	27
3.4. Utbyte	29
3.5. Utlandsverksamma	30
3.6. Exempel på utlandsarbete	32
3.7. Utvecklingssamarbetets roll i Finland.....	33
3.8. Utvecklingssamarbetets roll i Sverige	35
4. Behov av skogligt kunnande i utlandet	39
4.1. Skogsindustrin.....	39

4.2. Skogen, miljön och internationella konventioner	39
4.3. Skogen, markanvändningen och konkurrensen om råvaran.....	42
4.4. Skogligt utvecklingsamarbete	44
4.5. Skogsfrågor, politik och konflikter.....	45
4.6. Skogsforskning	46
5. Åtgärder och förslag som främjar spridning och export	49
5.1. Skogliga ministerier/departement och skogsförvaltningen.....	49
5.2. Utrikesförvaltningen och utvecklingshjälpens centrala organisationer.....	51
5.3. Skogsbranschen	54
5.4. Fackförbunden.....	57
5.5. Universitet och yrkeshögskolor	57
5.5.1. Forskarskolor	57
5.5.2. Internationell profil	59
5.5.3. Studenterna.....	62
6. Slutsatser och uppföljning	65
Referenser	67
Mer information.....	68
Akronymer och förkortningar.....	69
Citathänvisningar	70

Förord

Skogligt sett uppvisar Finland och Sverige stora likheter. Båda länderna domineras av det boreala barrskogsbältet med gemensamma skogstyper och arter, vår skogshistoria de senaste 100 åren har många gemensamma drag, skogsägandet är i båda länderna fördelat, om än inte i exakt samma procentuella proportioner, mellan familjeskogbruk, bolagsskog och statsskogar, skoglig lagstiftning och skogliga institutioner är mer eller mindre desamma, och, inte minst, båda länderna har byggt upp ekonomiskt enastående framgångsrikt skogsbruk och skogsindustri. Denna exportinriktade skogsindustri, våra länders lyckade uthålliga och långsiktiga skötsel av skogsresurserna, och kraftiga ökning av volym, areal och värde av dessa resurser, de sociala och miljömässiga hänsyn som på ett för det mesta lyckat sätt integrerats med en ekonomisk skogsskötsel, har alla bidragit till att svenskt och finskt skogskunnande har ett mycket gott namn internationellt.

Trots detta goda namn och trots skogsbrukets stora internationella betydelse och, omvänt, de internationella förhållandenas betydelse för vårt eget skogsbruk, är det förvånande hur blygsamt vårt skogliga kunnande har exporterats under senare decennier. Det är helt klart att våra två länder, och enskild finsk och svensk skogsexpertis, har missat många chanser till intressanta arbetsuppgifter, möjlighet att påverka internationella skeenden och tillfällen till återkoppling av internationell erfarenhet till hemländernas skogssektorer. Visst finns det knappt ett tiotal svenskar och finländare som haft eller har absoluta topposter inom internationell skogsforskning, utveckling, FN-organ med mera – redan under 1960-talet hade till exempel först Nils A. Osara (Finland) och sedan Börje Steenberg (Sverige) tjänsten som biträdande generaldirektör och chef för FAO:s Skogsavdelning, Jan Heino (delförfattare till denna rapport) hade 40 år senare samma position, undertecknad var på 1980-talet generaldirektör för ICRAF, Peter Holmgren har just tillträtt som generaldirektör för CIFOR, Pekka Patosaari var UNFF:s förste chef, Sten Nilsson var Deputy och Acting DG för IIASA, Jerker Thunberg är chef på NFP, och Markku Kanninen var biträdande chef först på CATIE sedan CIFOR. Dessutom finns det kanske ett dussin personer som innehaft skogsrelaterade chefspositioner på mellannivå inom Världsbanken, andra utvecklingsbanker, WRI, IUCN, olika CGIAR-institut, FAO med flera, eller haft viktiga förtroendeuppdrag inom organisationer som IUFRO, exempelvis Risto Seppälä som tidigare var dess president.

Det må låta imponerande, men om man betänker att vi talar om en 50-årsperiod och två av världens absolut viktigaste skogsländer så är det knappast det. Naturligtvis finns det dessutom hundratals svenska och finska skogsexperten av olika typ som har arbetat under kortare tid och i mer juniora positioner i flera bistånds- och utvecklingsprojekt, med FN-organ, i forskningssamarbeten, med NGOs eller i privat verksamhet, inklusive olika konsultbolag. Dessa typer av arbeten är numera dock i stadig minskning. Dels beror detta på att det skogliga utvecklingsarbetet har minskat dramatiskt sedan 1990 – under de sista åren på 1980-talet fanns det närmare 100 svenska

skogsexperter verksamma i Afrika, i dag är det färre än ett halvt dussin, och liknande trender märks i Finland – dels på att de stora internationella nordiska skogsrelaterade företagen, till exempel Stora Enso, IKEA, UPM och SCA, alltmer rekryterar lokal personal till sina utländska företag, planteringar och produktionsenheter.

Dessa trender och förhållanden låg till grund för beslutet inom KSLA:s Kommitté för Internationella Skogsfrågor 2007 att initiera en större studie och analys dels av orsakerna till varför Sverige verkade halka efter inom internationellt skogligt arbete, dels vad som kunde göras för att förbättra situationen. Detta arbete krävde resurser utöver vad en normal KSLA-kommitté har för sitt arbete, resurser som erhöles från Näringsdepartementet. Studien blev samtidigt startskottet för Tankesmedjan för Internationella Skogsfrågor, SIFI. Efter ett och ett halvt år och många möten, enkäter, seminarier, diskussioner med mera, utmynnade arbetet i rapporten *Utveckling av den svenska resursbasen för internationellt skogligt arbete* (KSLAT nr 4-2008). Arbetet uppmärksammades också i Finland där liknande trender oroat ledande personer inom internationell skoglig forskning, förvaltning och näringsliv.

Ett samarbete inleddes, med Finlands Jord- och Skogsbruksministerium som drivande kraft på den finska sidan och SIFI på den svenska, syftande till att ta fram en gemensam analys, rapport och rekommendationer. Studier av situationen i Finland, av samma förhållanden som tidigare studerats i Sverige gällande relevans och egenskaper av utbildning, attityder, möjligheter till internationella karriärer och så vidare, genomfördes samtidigt som en uppdaterad omvärldsanalys av viktiga internationella trender och förhållanden som påverkar båda ländernas skogssektorer utfördes (sammanfattad i kapitel 4). Två välbesökta gemensamma seminarier anordnades, ett i Stockholm i december 2010 och ett i Helsingfors i maj 2011. Föreliggande rapport, *Export av skogligt kunnande från Finland och Sverige*, är resultatet av detta samarbete. Rapporten utmynnar i ett antal förslag om åtgärder som kan och måste vidtas för att kraftfullare stimulera till spridning och export av skogligt kunnande från Finland och Sverige, samt förslag om uppföljning för att säkra att dessa åtgärder verkligen kommer till stånd. Det kan nämnas att arbete redan pågår för att initiera några av dessa åtgärder, bland annat har diskussioner inletts om en gemensam svensk-finsk internationell skoglig forskarskola.

Författarna till rapporten har en mycket relevant och bred bakgrund för uppgiften:

Jan Heino är ledande skogsspecialist för internationella frågor vid Finlands Jord- och Skogsbruksministerium i Helsingfors; han var tidigare Assistant Director General och chef för Skogsavdelningen vid FAO i Rom; i sin nuvarande position representerar han Finland i ett stort antal skogsrelaterade internationella fora.

Fredrik Ingemarson är programansvarig för the Secretariat for International Forest Issues (SIFI) vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien i Stockholm och samtidigt sekreterare för dess Kommitté för Internationella Skogsfrågor; han har tidigare arbetat som forskare vid SLU, varit Post Doc vid Institute of Environment and Economy (IoEE) vid Pekings universitet i Kina, samt forskare vid European Forest Institute (EFI) ATLANTIC, Bordeaux.

Reidar Persson har hela sitt yrkesverksamma liv arbetat med internationella skogsfrågor - som forskare, undervisare, utvecklingsexpert, handläggare, debattör, författare, etc., bland annat vid SLU, FAO, Sida, SAREC, CIFOR; han är ledamot av KSLA:s Kommitté för Internationella Skogsfrågor och har mottagit flera utmärkelser för sitt internationella arbete, bland annat Föreningen Skogens Guldkvist och KSLA:s Guldmedalj;

Sune Haga hade vid skrivandet av denna rapport ansvar för nordiska samarbetsuppgifter vid Jord- och Skogsbruksministeriet i Helsingfors; han har tidigare varit generalsekreterare för Samnordisk Skogsforskning (SNF).

Förutom författarna har ett mycket stort antal personer i Sverige och Finland bidragit med synpunkter vid seminarier eller direkt till författarna, information, genom att fylla i olika frågeformulär, text- och faktagranskning, redaktionellt arbete också vidare. Vi tackar varmt alla som bidragit på dessa olika sätt och vill speciellt i Sverige lyfta fram *Kerstin Jonsson Cissé* från Sida, *Anders Malmer* från SLU, *Andreas Jansson*, Naturvetarna, *Björn Merkel*, Skogsstyrelsen/SIFI, *Ylva Nordin* från KSLA, och *Sandra Thunander* och *Emma Berglund* från SIFI. I Finland har speciellt följande personer starkt bidragit: *Eveliina Varis* från Forstmästareförbundet, som snabbt och engagerat genomförde delstudier med direkt anknytning till denna rapport, samt *Jori Sihvonen* och *Matti Lehtola*, vilka båda som praktikanter hjälpte till med mångt och mycket.

Stockholm 2012-11-29

Björn Lundgren
Ordförande i KSLA:s Kommitté för Internationella Skogsfrågor

*Kunskap är
aldrig tung att bära. Mer
kunskap om olika kulturer kan bidra
till att problemen och missförstånden
kan bli färre.¹*

Sammanfattning

Denna rapport är resultatet av ett samarbetsprojekt mellan Finland och Sverige kring möjligheterna att främja spridning och export av finskt och svenskt skogligt kunnande. Syftet var att ta fram en gemensam analys, rapport och rekommendationer. Finlands Jord- och Skogsbruksministerium har varit drivande kraft på den finska sidan och tankesmedjan för internationella skogsfrågor – SIFI – på den svenska.

En historisk återblick

Sverige och Finland har lång erfarenhet av att använda skogsresurserna på ett uthålligt sätt, vilket är en bra utgångspunkt, men vi har inte varit lika framgångsrika på att omvandla denna kunskap till försäljningsbara tjänster inom området skoglig know-how.

Globaliseringen påverkar den nordiska skogssektorn genom ett ökande inbördes beroende mellan internationella nätverk och ekonomiområden. Globaliseringen syns inte enbart i industrins prioritering av investeringar och nätverk utomlands, utan också i den globala klimatpolitiken; energi och vattenfrågor integreras allt mer i skogsbranschen genom internationella politiska skogs- och miljöprocesser.

Skogligt kunnande (knowledge) handlar om att aktivt känna till (knowing), att förstå innehållet i kunskapen med tillämpning. Enbart skoglig know-how räcker inte, det fördras förmåga att anpassa kunskapen till lokala förhållanden. Principerna för internationella utvecklingsengagemang är vanligen globala, men problemen och lösningarna oftast lokala. Skogsbranschens kunnande i Finland och Sverige uppvisar dock en god exportpotential som emellertid till en del är outnyttjad.

Internationella skogliga uppdrag finns i huvudsak inom områdena bistånd, internationella organisationer, näringsliv och universitet. Idag är de flesta utlandsverksamma skogliga akademiker anställda inom näringslivet. UPM, Stora Enso och SCA är exempel på finska och svenska företag med omfattande internationell verksamhet i ett flertal länder.

Den historiska återblicken visar på biståndssamarbetets betydelse för att bygga upp internationell erfarenhet och kompetens inom den svenska skogssektorn. För en internationell karriär inom bistånd och internationella organisationer, som till exempel FN, finns framförallt två ingångar för yngre eller nyutexaminerade akademiker – Bilateral Biträdande Expert (BBE) samt Junior Professional Officer (JPO). Historiskt har den tekniska kvaliteten på skogligt bistånd betecknats som god, även om undantag finns. Skogsbiståndet har dock ansetts fragmenterat sedan 1990-talet. Kopplingen mellan den inhemska konsultsektorn och det praktiska utvecklingsarbetet har försvagats på flera sätt. Detta har lett till att den inhemska skogliga kunskapsbasen, som varit kraftigt förankrad i konsultföretagen och deras nätverk av experter, kontinuerligt har försvagats.

Biståndsarkitekturen har under 2000-talet förändrats och utvecklingssamarbetet går alltmer mot stöd av sektorprogram och nationella initiativ.

Behov av skogligt kunnande i utlandet

Den kanske tydligaste trenden inom både jord- och skogsbruk är den ökande konkurrensen om mark i kombination med snabbt ökande konsumtion av mat och träfiber, både för ved- och massabaserade konsumtionsprodukter och för energi, i u-länder. Privata investerare börjar åter bli intresserade av ”konventionell” produktion av skog i till exempel Afrika. Sedan flera år pågår en markant förskjutning av skogsindustriella nyetableringar från de tempererade och boreala delarna av världen till de subtropiska och tropiska delarna. Här finns en stor möjlighet för Finland och Sverige, med vår erfarenhet av skogsproduktion, att hjälpa till att utnyttja potentialen på rätt sätt. I samarbete med experter och institutioner i utvecklingsländer kan vi bidra med erfarenheter från den nordiska skogsbruksmodellen och visa hur man kan dra ekonomisk, social och miljömässig nytta av denna trend.

En komplex trend relaterad till alla de ovan nämnda faktorerna är att internationella skogsfrågor blir alltmer politiserade och konfliktbaserade. Detta har många orsaker: skogens reella eller förmenta globala betydelse som råvarukälla och miljöstabilisator, den snabba avskogningen som trots detta sker, de ofta mycket oklara ägande- och nyttjanderättsförhållandena kring skog i framförallt utvecklingsländer, skogsresurser som drivkraft bakom regionala konflikter och korruption, svag lagstiftning och policies som inte följs, med flera. För skogsnationer som Finland och Sverige, som båda har stora intressen att försvara inom industri och handel med skog och skogsbaserade produkter,

och dessutom ambitionen att bidra till globala miljöfrågors lösning, är det av yttersta vikt att det finns en resursbas med kunskaper om nationers och aktörers agerande. Text bör förståelsen öka för u-länders krav över hur naturresurser ska brukas när länderna inte erbjuds tillräcklig kompensation för ekonomiska förluster på grund av icke optimalt resursutnyttjande.

Trender inom skogsforskningen är mångfacetterade och långt ifrån entydiga, men enligt International Union of Forest Research Organisations (IUFRO) kan fem mer eller mindre integrerade områden urskiljas: 1) Skogar för människor, 2) Skogar och klimatförändringar, 3) Skog och Bioenergi, 4) Skog och bevarande av biologisk mångfald, 5) Skog och vatten. Under många år har den ”traditionella” skogsforskningen, det vill säga skogsproduktion, skötsel, skogsskydd, inventering och planering, gått på sparlåga och i värsta fall fått kraftigt minskade anslag. Det finns alltmer uppenbara behov av att kraftigt öka skogsproduktionen i Syd och på sikt även i Nord, både för ved och energi och som inkomstkälla för folk, företag och nationer, och för miljön. Detta kommer att tvinga fram ett behov av att återprioritera forskning kring produktion, skötsel och skydd av framförallt skogsplanteringar. Med Finlands och Sveriges långa och framgångsrika tillämpade forskning rörande våra ganska ”enkla” skogar har vi potentiellt mycket att bidra med inom dessa områden och det är mot den bakgrunden lämpligt att arbeta vidare med en gemensam forskarskola kring bland annat restaurering och tropiska planteringar. Här finns också stora behov och möjligheter för ett ökat samarbete inom Norden.

Åtgärder och förslag

För att vi ska kunna hävda oss på exportmarknaden för tjänster inom området skoglig know-

how måste mer stöd ges i form av sektorsövergripande, gemensamma åtgärder som utvecklar och mobiliserar det skogliga kunnandet och bidrar till att öka utbudet av konkurrenskraftiga tjänster från våra länder. Vad som behövs är ett samförstånd mellan statsmakten och de företag som erbjuder sina skogliga tjänster på den öppna marknaden om vissa gemensamma åtgärder. Nedan följer åtgärdsförslag riktat till olika sektorer och aktörer i Sverige och Finland.

Utrikesförvaltningen och de centrala organisationerna för utvecklingshjälpen har viktiga roller i arbetet med samordning av omvärldsanalys och kompetensfrågor. De bör stödja de enskilda nationella aktörerna under uppbyggnaden av deras omvärldsanalys. En starkare nordisk resursbas och kompetens är en nödvändig byggsten för en utveckling av kvaliteten på det nordiska utvecklingssamarbetet. Regeringarna har stora planer på förändringar i riktning mot mer effektivitet och kvalitet. Det finns dock fortsatt anledning att vara bekymrad över bristen på insikt på politisk eller myndighetsnivå rörande behovet av att en markant förstärkning av givarlandets kompetens krävs för att leverera ett bättre bistånd. Tvärtom tycks det som om man inte vill prioritera några av de mest framgångsrika kompetens- och rekryteringsfrämjande åtgärderna.

Antalet tjänster utomlands för nyss utbildade och unga, biträdande skogsspecialister borde utökas inom både projektarbete och multilaterala organisationer (APO, JPO, BBE, etc.). Baserat på utförda utvärderingar internationellt och i våra länder kan konstateras att JPOs, BBEr, MFS och YK uppenbarligen haft en avsevärd kompetens- och intressehöjande effekt. För många unga är en sådan post ett viktigt första steg ut på den internationella arbetsmarknaden.

Statligt stödda forsknings- och utbildningsinstitutioner bör avsätta medel för att bygga upp

en kompetensreserv. Riksskogstaxeringen är ett exempel på ett område där den internationella efterfrågan är stor. Ett alternativ är att arbeta med en kompetensreserv genom olika former av tankesmedjor, i likhet med den amerikanska och brittiska modellen. Den svenska skogliga tankesmedjan för internationella skogsfrågor (SIFI) är ett steg i rätt riktning, men dess kapacitet behöver utökas för att skapa en stark aktör på den internationella marknaden. Mandaten för utvecklingshjälpen bör utvidgas till att även stödja internationaliseringsfrågor så att också våra egna länder kan få något tillbaka och bygga upp en bred och konkurrenskraftig kompetensbas.

Skogsnäringen behöver öka sin närvaro på den globala arenan, bland annat inom internationella processer, samt stötta olika nätverk för att säkra ett långsiktigt uppbyggande av resursbasen. Det strategiska värdet av ökad delaktighet i internationella processer (till exempel EU-samarbete som FLEGT-processer, UNFF, konventionerna om Klimat och Biologisk Mångfald, Forest Europe, FAO, ITTO, IUFRO med flera) måste tydliggöras för att det nordiska näringslivet i högre grad ska öka sin närvaro.

Intresset överlag för skogsbranschen borde ökas genom olika kampanjer. Det finns ett starkt behov av att öka branschens attraktionskraft för att säkerställa rekryteringen av högklassiga studenter och därmed kompetensförsörjningen. Att ta fram skogsbranschens internationella karaktär borde vara en fördel då vi försöker motivera flera att söka in till skogsbranschens utbildning.

De nordiska skogsorganisationerna bör utöka sitt stöd för internationella uppdrag, i form av utbildning och stöd till unga för utlandsvistelse. Därför bör fackförbunden, i samarbete med andra skogsorganisationer, förmedla och intensifiera informationen om skogsbranschens

internationella arbetsmarknader och möjligheterna för intresserade medlemmar att ansöka om sådana tjänster. Vidare bör det undersökas bl.a. vilka möjligheter skogsbranschens aktörer har att organisera flera internationella praktikplatser i samarbete med utbildningsorganen.

Globalt finns det ett stort behov av forskning inom skog. Det finns många frågor runt minskad avskogning, restaurering av degraderad mark, snabbväxande planteringar, småskaligt skogsbruk och nya skogsprodukter. Ett första steg bör vara att skapa några starka miljöer med forskarskolor inom utvalda områden i samarbete med utländska universitet. Sverige och Finland rekommenderas att arbeta vidare med en forskarskola inom skogsförnyring/skogsrestaurering.

De breda skogliga utbildningsprogrammen är en bra utgångspunkt för export av skogskunnande från våra länder. Undervisningens innehåll och inriktning är dock i hög grad nationellt inriktad och bör kontinuerligt uppdateras och utvecklas enligt tidens krav. Möjligheterna för våra skogliga studenter att skaffa sig goda förutsättningar för en internationell skogskarriär är bättre än någonsin tidigare. Trots detta återstår mycket att göra både inom utbildningen och inte minst rekryteringen av unga, internationellt inriktade skogsexperter. De studenter som har ett internationellt intresse måste aktivt stödjas under studietiden genom stöd med karriärplanering, tydliga målbilder, uppföljning och coachning. En incitamentsstruktur behöver skapas för att öka lärarnas utlandserfarenhet, till exempel genom en stärkt koppling mellan löneutvecklingen och internationell erfarenhet. Erfarenhet visar att breddning av ett traditionellt skogligt huvudämne med andra kurser såsom språk och samhällskunskap kan vara mycket meriterande för utlandsjobb. Avgörande

personliga färdigheter för internationellt arbete är framför allt rätt attityd till främmande kulturer och respekt för lokala förhållanden. På kompetenssidan intar språkkunskap och en internationell referensram en central ställning.

Slutsatser och uppföljning

För att kunna spela en viktig roll i framtiden krävs en tydlig politisk vilja. Det behövs behovsanalyser, samordning, ökade resurser och långsiktiga åtaganden för att mobilisera exporten av skogligt kunnande.

Det finns en ökad efterfrågan på flera traditionella skogliga kunskapsområden, till exempel familjeskogsbruk, skogsbruksplanering och inventering. Norden har med måttliga satsningar på vidareutbildning och resursemobilisering goda möjligheter att hålla sig väl framme inom nya kunskapsområden såsom biobaserad ekonomi, REDD+, klimat och bioenergi. En del av dessa lockande utmaningar och gynnsamma framtidsutsikter är förknippade med de stora globala skogs- och energiföretagen av vilka en del befinner sig i nordisk ägo. Också internationella multilaterala biståndsaktörer erbjuder nya stora arbetsfält inom områden som skog, klimat, energi, biologisk mångfald och inte minst rörande samspelet mellan ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter.

Avslutningsvis rekommenderar vi att rapporten används för att skapa konkreta nationella förteckningar över åtgärder som behövs i Sverige och Finland för att ytterligare främja utförelsen av vårt skogliga kunnande. Helst ska en sådan förteckning över prioriterade åtgärder förankras hos berörda myndigheter och organisationer genom ett fortsatt samarbete bland annat inom de existerande referensgrupperna.

1. Inledning

1.1. Samarbetet mellan Finland och Sverige

Denna rapport är resultatet av ett samarbetsprojekt mellan Finland och Sverige kring möjligheterna att främja spridning och export av finskt och svenskt skogligt kunnande. Länderna har gemensamt ordnat seminarier och en del av rapporten baseras på dessa. I Finland har material samlats in dels genom jord- och skogsbruksministeriet inom projektet ”Främjande av export av skogskunnande”, dels genom separata utredningar i anslutning till temat. Material från Sverige är hämtat från flera aktuella projekt och verksamheter kopplade till tankesmedjan SIFI (the Secretariat for International Forestry Issues), som har sin plattform hos Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA). I Sverige har fokus legat på utveckling av resursbasen för internationellt skogligt arbete. Nya inslag ingår, men väsentliga observationer från tidigare studier och utredningar har också tagits med. Att belysa hela problematiken är av stor vikt då målet med samarbetsprojektet är att öka både export och spridning av skogligt kunnande. Resultaten presenteras främst gemensamt, men i vissa fall ur finländsk respektive svensk synvinkel var för sig.

Den ökande globaliseringen inverkar kraftigt på skogsbranschen. Förändringarna skapar hotbilder, men kan också innebära nya möjligheter för skogssektorn i våra länder. Dessa förändringar, som sker på både internationellt och nationellt plan, utgör en utgångspunkt för denna rapport och är beskrivna i kapitlet ”Behov av skogligt kunnande i utlandet”. Strategin är att utifrån detta kapitel och insamlat material om

förutsättningar (resursbasen) presentera förslag till åtgärder som främjar spridningen och export av skogligt kunnande från våra länder.

Med skogligt kunnande avses i den här rapporten färdigheter, kunskap och förmåga att arbeta inom hållbart skogsbruk i hela sin omfattning. Hållbart skogsbruk omfattar balans mellan de ekonomiska, ekologiska och sociala aspekterna, och innefattar bland annat virkesproduktion och avverkning, skogarnas skydd, inventering, planering och god förvaltning (governance) samt utbildning och forskning. Skogligt kunnande innefattar alltså ekonomiskt, socialt och ekologiskt kunnande. Frågor gällande skogsindustrin och marknadsföringen av dess produkter har huvudsakligen utelämnats i denna rapport.

Skogligt kunnande (knowledge) är också att aktivt och dynamiskt känna till (knowing), att förena innehållet i kunskapen med tillämpning. Enbart skoglig know-how räcker inte, det fordras förmåga att anpassa kunskapen till lokala förhållanden. För att jobba internationellt behövs också sociala färdigheter, vilja och motivation samt öppenhet för nya utmaningar. För att lyckas är det viktigt att samarbeta med den lokala befolkningen med utgångspunkt från deras behov. I det arbetet krävs det många andra kunskaper än de rent tekniska. Principerna för internationella utvecklingsengagemang är vanligen globala, men problemen och lösningarna oftast lokala. Erfarenhet visar att breddning av ett traditionellt skogligt huvudämne med andra kurser, såsom språk och samhällskunskap, kan vara mycket meriterande för utlandsjobb.

Export av skogligt kunnande innebär vanligen att arbetstagaren flyttar utomlands, men det går också att jobba internationellt från hemlandet. Det är särskilt fallet om Europa är målområde för arbetet. Allt fler skogsanställda jobbar med internationella frågor utifrån arbetsplatsen i hemlandet.

1.2. Den globala utvecklingen

Jordens befolkning förväntas stiga från dagens 7 till över 9 miljarder år 2050. Efterfrågan på mat förväntas öka med 70 procent och efterfrågan på traditionella skogsprodukter kan mycket väl öka betydligt mer. Denna utveckling kommer att äga rum i en situation med ett förändrat klimat med oförutsedda effekter.

Kraven på att använda världens skogar för många olika ändamål kommer att öka. Ved är idag det största sortimentet från skogen och det lär förbli en mycket viktig produkt. År 2050 kan behovet av industrived mycket väl vara dubbelt så stort som nu, det vill säga öka till ca 3 miljarder kubikmeter. Skogen står därmed inför enorma utmaningar både i Nord och Syd.

Den expanderande bioenergimarknaden som drivs av länder i norr förändrar också bil-

den. Hittills har främst jordbruksgrödor använts som råvara, vilket har påverkat priset på jordbruksprodukter. Med största sannolikhet kommer ved att användas i högre utsträckning i framtiden. För att kalorimässigt ersätta dagens användning av olja skulle över 20 miljarder kubikmeter vedfiber per år behöva produceras. Det motsvarar en medelproduktion i dagens skogar på ca 5 kubikmeter per hektar och år. Idag innehåller världens skogar 527 miljarder kubikmeter vedfiber eller ca 131 kubikmeter per hektar. På basen av ländernas ofta bristfälliga statistik har FAO sammanställt uppgifter över det sammanlagda årliga uttaget. Om också brännveden och övrigt husbehovsvirke tas med i uppskattningen torde den sammanlagda uttagsvolymen uppgå till ca 4 miljarder kubikmeter per år.

På grund av den pågående befolkningsutvecklingen är det nödvändigt att produktiviteten inom både jord- och skogsbruket ökar. Detta kräver i sin tur kontinuerlig utveckling av metoder genom bland annat forskning, utveckling och utbildning. Centralt är också att arbetet med produktivitetshöjning involverar den lokala befolkningen.

Ved är och förblir en mycket viktig produkt, inte bara som industriråvara utan också som husbehovsvirke och brännved.
Foto: FAO/Masakazu Kashio (FO-6697).

Vi står inför en oförutsägbar framtid, men vi kan vara säkra på att konkurrensen om god mark kommer att hårdna. De agrara och skogliga områdena i utvecklingsländerna är föremål för ett ökande intensivt globalt intresse på grund av behovet av att producera mera mat, bränsle och virke. De är också en viktig del i upprätthållandet av globalt viktiga ekosystemtjänster, inklusive biodiversiteten, se rapporten *The global need for food, fibre and fuel* (KSLA 2012).

Länder som Kina, Indien och Korea försöker redan idag få kontroll över mark i andra länder för produktion av råvaror för att täcka de egna behoven. Frågan är vad utvecklingen innebär för de miljarder människor som i dagsläget brukar marken med svagt besittningsskydd. Klyftorna mellan dem som finner en plats i marknadsekonomin och dem som faller utanför markerar att öka. Med de snabba förändringar som sker blir utmaningarna allt större.

Får marknaden styra fritt kommer stora arealer av naturskog att överföras till jordbruksmark och högproducerande skogsplantager. Bruttoavskogningen ligger i dagsläget enligt FAO på runt 13 miljoner hektar per år. Det lär dock i praktiken visa sig svårt att på kort sikt dramatiskt minska avskogningen i flertalet stora avskogningsländer. Vi menar att avskogningen kommer att fortsätta, även om det finns tecken på att den trendmässigt har minskat. Vilken effekt satsningarna inom REDD kan få är omöjligt att förutse, men tas inte svårigheterna på allvar är ett misslyckande ofrånkomligt.

Ambitionen finns att börja restaurera de degraderade skogarna och landskapen, ofta före detta skogsmark. Enligt diverse beräkningar (till exempel World Resources Institute, WRI) finns det mellan en och två miljarder hektar lågproducerande och degraderade marker som kan restaureras i syfte att uppnå en högre produktivitet. Kvalitén på dessa de-

graderade marker varierar avsevärt. Ibland kan det röra sig om gräsmarker på före detta regnskogsmark. Ibland kan det vara fråga om överbetade, brända och eroderade områden i semi-arida och sub-humida områden, framför allt i Afrika och Indien. Vissa områden kan användas för jordbruksproduktion av olika slag, andra lämpar sig för återbeskogning, antingen via naturlig föryngring eller via etablerande av planteringar, åter andra kan överföras till betesmarker. Agri- och silvi-kulturella tekniker för att åstadkomma detta finns men det krävs stora ekonomiska insatser i kunskapsöverföring, infrastrukturuppbyggnad, etablering av fungerande marknadsmekanismer, etc., för att lyckas. Anpassning till rådande socio-ekonomiska och markanvändningsförhållanden är väsentligt. Således måste man avgöra om man arbetar via storskaliga privata eller nationella investeringar, via lokalsamhällen, eller via småbrukare i olika former av kooperativ eller så kallade "outgrower"-arrangemang. Det är naturligt att en stor kontroversiell fråga är den om "land grabbing" där privata bolag och/eller andra stater köper upp mark eller nyttjanderätter över huvudet på fattig lokalbefolkning.

Rätt utnyttjad kan utvecklingen fortfarande bli positiv. Biomassa för energi kan till exempel bli en ny stor produkt att odla. Utmaningarna är dock stora och genomförs felaktiga satsningar kan det leda till både sociala och miljömässiga katastrofer. Det bör vara Sveriges och Finlands skyldighet att delta i arbetet med att lösa de globala problemen och få till stånd en positiv utveckling.

1.3. Finlands och Sverige roll på den internationella arenan

Vilka fördelar och möjligheter har vi i Norden att hjälpa till i arbetet med de kommande decenniernas utmaningar? Skogsutbildade brukar

framhålla vår modells förträfflighet, men från miljöhåll riktas ofta kritik mot den ”nordiska skogsbruksmodellen”. Skogssektorn i Norden kan dock uppvisa 150 år av restaurering med en utveckling från ett exploaterande skogsbruk till ett uthålligt förvaltningssystem. Utvecklingen av dagens brukande och äganderättssystem har skett under flera hundra år. Dessa erfarenheter i kombination med ständig uppföljning samt utveckling av kunskap och metoder har stort värde i ett internationellt perspektiv.

I Sverige och Finland missköttes skogarna under 1800-talet. I slutet av seklet befann sig skogarna i en ”all time low” på grund av svedjebruk, betning, tjärbränning och misskötsel. Redan i mitten av 1800-talet uttrycktes stor oro för skogarna och en intensiv politisk diskussion ägde rum under kommande decennier. År 1903 fick Sverige sin första moderna skogsvårdslag och Finland fick sin 1917, då landet blev självständigt. Dessa första lagar innebar främst förnyingsplikt efter avverkning. Steg för steg ökade kraven i de båda länderna fram till 1980-talet, varefter kraven på produktion har minskat och kraven på ”miljö” och andra aspekter har ökat. Här bör dock noteras att utvecklingen främst har skett ”bottom-up”. Från skogsmyndighetens sida har dialog och utbildning legat i fokus i stället för påbud, som varit modellen i flertalet andra europeiska länder. Utbildning och förankring i samarbete med institutioner och inte minst skogsägarnas egna föreningar har varit framgångsreceptet för den nordiska modellen. Skogspolitiken har utformats i en väl utvecklad dialog med olika grupper och den har följt utvecklingen i samhället samtidigt som den syftat till långsiktighet. Konsensus har eftersträvats,

Sverige behöver det internationella samhället mycket mer än det behöver oss.²

regelverken har varit stabila och olika aktörers roller har varit tydliga.

Skogssektorn har haft en mycket stor betydelse för utvecklingen av den svenska och finska landsbygden. Bondeskogsbruket, med tydliga äganderätter och uppbyggnaden av skogsägarnas egna föreningar och rådgivningsorganisationer, har varit viktigt för utvecklingen. Skogen gav arbete framförallt under vinterhalvåret och självägande bönder skapade stabilitet i samhällsutvecklingen. Tidigt gav skogen inkomster genom försäljning av ved och efterhand ökande mängder av olika sortiment av industriråvara. Dessa inkomster investerades

bland annat i bättre jordbruksteknik och utbildning av barn och ungdom på landsbygden. Det är knappast någon överdrift att hävda att skogsbruket lyft landsbygden i Sverige

och Finland ut ur fattigdomen. De industrier som etablerades i tätorter har också haft en stor betydelse för ländernas utveckling.

I övriga europeiska länder har skogen inte haft samma betydelse. I till exempel i Storbritannien, Danmark och Nederländerna har skogen omvandlats till jordbruksmark eller degraderats sedan en lång tid tillbaka. Restaureringen av skogarna har också varit svårare på grund av högre befolkningstäthet. I dessa länder är målet med skogsbruket i högre grad ”skydd” och den egna utvecklingen har ofta varit mycket toppstyrd. I Norden har miljörörelserna en viktig roll att spela men de är inte dominerande, även andra intresseorganisationer har haft en viktig roll i utvecklingen. De nordiska länderna byggde tidigt upp metoder för uthållig avkastning. Marknadslösningar har eftersträvats och ett utvecklat virkesmätningssystem har skapat förtroende mellan virkesmarknadens parter. Nationella inventeringar

har gett ett pålitligt faktaunderlag i nära samarbete med forskningsinstitut. I många andra länder har detta inte skett och det har ofta blivit problem med långsiktig förvaltning och virkesförsörjning. Befolkningen har helt enkelt inte sett värdet i skogen eller känt ett ansvar för den, vilket lett till att annan markanvändning har tagit över när skogen avverkats.

I Ryssland och Kina finns en särskilt stor potential i utvecklandet av skogsbruket, men institutionella begränsningar föreligger. Byggnad och underhåll av skogsbilvägar, virkesdrivning, transport av virke, fabriksflöden och skogsförnyring är aktuella teman för framtida insatser. Kunskaper inom bioenergi, klimat, miljö, ekonomi och även kommunikation behövs i högre grad än tidigare. Behoven ser liknande ut på de flesta kontinenter.

Globalt sett ökar medelklassen mycket snabbt, vilket kommer att leda till konflikter om naturresurserna både på regional och på lokal nivå. För att tillgodose världens behov av energi, mat och produkter måste även produktionsaspekterna beaktas, eller snarare såväl produktions- och miljö- som sociala aspekter. Den största produktionsökningspotentialen ligger hos utvecklingsländerna och här är efterfrågan mycket stor både inom förädlings- och avverkningssystem.

Globaliseringen påverkar den nordiska skogssektorn genom ett ökande inbördes beroende mellan internationella nätverk och ekonomiområden. Skogsbranschen har in-

Förutsättningarna för skogsbruk varierar i olika delar av världen. TDT55 tillverkas fortfarande i Petrozavodsk. Foto: Mats Nordberg.

ternationaliserats mycket snabbt och nordiska skogsklusterföretag hör nu till de största världsomfattande aktörerna inom sitt område. Skogsindustrins investeringar i utlandet har fört dem allt närmare konsumenterna i de växande ekonomierna. De nya producentländerna i Asien och Sydamerika konkurrerar förutom genom de förmånliga produktions- och råvarukostnaderna också med starkt lokalt kunnande, toppteknologi och innovationer. Faktorer som på sikt kan komma att åter skapa förutsättningar för investeringar i norr är välorganiserade samhällen, fortsatt ledande forskning, en stabil och konkurrenskraftig energimarknad samt tillgången på mark.

Globaliseringen syns inte enbart i industrins prioritering av investeringar och nätverk utomlands, utan också i den globala klimatpolitiken; energi- och vattenfrågor integreras allt mer i skogsbranschen genom internationella politiska skogs- och miljöprocesser.

Bakgrund och metodik

2.1. Seminarierna

Inom den finländska delen av projektet hölls ett inledningsseminarium och flera möten med en referensgrupp. I Sverige stöds projektet av Referensgruppen för resursutveckling (bestående av intressenter från sektorn) som arbetat med frågorna sedan mitten av 2000-talet. Vidare har det ordnats två gemensamma svensk-finska seminarier:

- Stockholm, KSLA, *Internationella karriärvägar – svenska och finska erfarenheter rörande karriärkulturer och individuella karriärvägar och vägen framåt*, 3 december 2010, 75 deltagare.
- Helsingfors, Helsingfors universitet, *Färdigheter och know-how för internationella skogliga uppdrag*, 4 maj 2011, 67 deltagare.

På seminariet i Stockholm presenterades ett potpurri av individuella karriärer och förutsättningarna för en internationell karriär för svenska och finska skogligt utbildade personer diskuterades. Jan Heino, ledande skogsspecialist från finska jord- och skogsbruksministeriet, inledde och avslutade seminariet. Heikki Rissanen, Senior Vice President på Stora Enso, konstaterade att det är svårt att planera en internationell skoglig karriär, eftersom mycket tenderar att ske slumpmässigt, eller som han sade, "life is what happens while we are making other plans". Skog.dr. Björn Hägglund anförde panelen och konsult Peter Staland konstaterade

Det finns en risk att karriären stagnerar om man som ung stannar för länge i samma organisation.³

att Sverige inom internationella skogliga frågor har haft passivare regeringar än Finland, men att man i Sverige samtidigt har varit duktiga på att samla branschen kring kollektiva lösningar. Moderatorer var akademiens sekreterare Åke Barklund och professor Olavi Luukkanen från Helsingfors universitet. Diskussionerna kretsade kring hur svenskt och finländskt skogligt kunnande bättre kan spridas och hur vi kan bli mera synliga på internationella arenor. De mångsidiga och synnerligen värdefulla inläggen förde frågan om internationella karriärvägar framåt både med tanke på individuella jobb och organisationernas agerande.

Som en uppföljning av seminariet i Stockholm inbjöd Helsingfors universitet tillsammans med KSLA, Östra Finlands universitet, Forstmästarförbundet, METO-Skogsbranschens Experter samt jord- och skogsbruksministeriet till ett seminarium för att diskutera *Färdigheter och know-how för internationella skogliga uppdrag*. Målet med seminariedagen var att kritiskt granska de internationella färdigheter som skogsfolket utrustas med i dagens undervisning och praktik.

Vidare diskuterades rekryteringsfrågan och attraktiviteten gällande internationella skogliga tjänster. Seminariet producerade mängder av information och förbättringsförslag vad gäller färdigheterna på individ- och organisationsnivå.

Många experter med erfarenhet från internationellt arbete deltog i de två seminarierna, både som föreläsare och i publiken. Fackföreningarnas representanter medverkade och gav värdefulla synpunkter. De gemensamma seminarierna kunde också följas direkt på webben. På sidan 68 finns webbadresser till seminariernas program och presentationer. Seminariets anföranden visade att det mesta är mycket likt i Sverige och Finland gällande undervisningen. Bland annat påpekades det hur svårt det är att föra in internationella perspektiv i den vanliga skogsutbildningen. Situationen i Sverige och Finland påminner mycket om varandra också vad gäller studenternas inställning och kraven på skogsfolkets kunskaper.

Som en *uppföljning* av de två seminarierna beslöt att det tillgängliga materialet skulle användas av en arbetsgrupp för vidare bearbetning och sammanställning av de viktigaste slutsatserna och rekommendationerna. De brister och

förslag samt lyckade tillvägagångssätt (success stories) som togs fram under seminarierna kan utgöra grunden för en ytterligare analys. Även föreslagna gemensamma nordiska aktiviteter, till exempel att planera samnordiska kurser och forskarskolor, kan utgöra grunden för fortsatt samarbete.

2.2. Datainsamling i Finland

Det finländska projektet för att främja export av skogskunskaper inleddes med ett seminarium i juni 2010. En bred kontaktgrupp, sammansatt av experter inom export av finländskt skogligt kunskaper, har samlats ett flertal gånger och gett värdefulla synpunkter som också beaktats i denna rapport. Målen för det finländska projektet är att:

- Kartlägga de inhemska och utländska administrativa och praktiska hinder och svårigheter, som försvårar eller minskar exporten av finländskt skogligt kunskaper samt ta fram förslag på hur dessa kan övervinnas.
- Utreda resursbasen för finländskt skogligt kunskaper samt förutsättningarna för att föra ut sakkunskaper till utlandet inom ramen för tillgängliga personalresurser.
- Utreda trenderna för den internationella efterfrågan och behovet av finländskt skogligt kunskaper.
- Göra förslag till åtgärder som främjar export av finländskt skogligt kunskaper.

Det övergripande målet med projektet är alltså att hitta resurser och åtgärder som främjar exporten. Samtidigt har de befintliga personalre-

Skogsspecialist Jan Heino (t h) och SIF:s projektledare, Fredrik Ingemarson, arbetar med finskt-svenskt samarbete. Foto: Ylva Nordin.

surserna kartlagts, liksom den allmänna beredskapen att exportera know-how till utlandet.

Dessutom har det inom projektet gjorts flera *tilläggsutredningar* (exempelvis Varis 2011 och Utbildningsstyrelsen 2011). Vidare har projektets frågeställningar tagits upp och diskuterats i andra relevanta sammanhang, såsom *Beslutsfattarnas skogsakademi*, som diskuterade frågan senhösten 2010 samtidigt med frågan om hur skogsbranschen kunde bli attraktivare för de unga. *Rådplägningsdelegationen för internationella skogspolitiska frågor* (tillsatt av jord- och skogsbruksministeriet) har också deltagit i projektet genom att framför allt diskutera de framtida internationella behoven av skoglig know-how, uttryckligen med tanke på efterfrågan i mottagarländerna.

2.3. Datainsamling i Sverige

KSLA:s Kommitté för Internationella Skogsfrågor har arbetat med kompetensförsörjningsfrågan under många år och presenterade under 2007 rapporten *Utveckling av den svenska resursbasen för svenskt internationellt skogligt arbete*. Därefter har Tankesmedjan för internationella skogsfrågor (SIFI) bildats, vilket innebär att ytterligare resurser har skapats för att förbereda möten och ta fram rapporter. Bland annat stöder Referensgruppen för resursutveckling projektet och deras samarbete med SLU har varit omfattande. Tankesmedjans mandat är att:

- Presentera och diskutera konsekvenser av internationella och regionala *konventioner, regelverk och avtal* som direkt eller indirekt berör Sveriges skogar och skogsbruk.
- Följa vad som händer på den internationella skogligena *forsknings- och utbildningsfronten* och analysera hur Sverige kan bidra till och dra nytta av detta.
- Stimulera till debatt om och framföra idéer

för hur svenskt *skogligt biståndssamarbete* med utvecklingsländer (inklusive öststaterna) kan stärkas och vidareutvecklas.

- Ta upp frågan om hur den *svenska resursbasen* för alla former av internationellt skogligt arbete kan stärkas, både genom förbättrad och mer relevant utbildning samt genom förbättrad information om den internationella arbetsmarknaden för skogligt utbildade.
- Stimulera till diskussion om hur Sverige kan vidmakthålla och förbättra sin *kommersiella konkurrensförmåga* vad det gäller skogsprodukter och skogligt kunnande.
- Verka för att Sverige *utökar sin aktiva närvaro och sitt inflytande* i viktiga fora och institutioner som direkt eller indirekt påverkar internationella skogsfrågor, exempelvis FAO, EU, UNFF och andra FN-baserade konventionssekretariat, ITTO, IBRD och regionala utvecklingsbanker, IUCN, WTO, CGIAR med flera.

Sedan 2010 har SIFI samarbetat med det finska jord- och skogsbruksministeriet för att stärka exporten av skogligt kunnande från de båda länderna. Datainsamlingen rörande Sverige till denna rapport bygger på kvantitativ datainsamling under 2012, intervjuer med ledamöter av Kommittén för Internationella Skogsfrågor (12 st) under 2011 (se rapporten *Genomlysning av Tankesmedjan för Internationella skogsfrågor* [Båge 2011] samt resultatet från projektet *Utveckling av den svenska resursbasen för internationellt skogligt arbete* [Ingemarson *et al.* 2008]). Under överinseende av kommittén och med råd från Referensgruppen för resursutveckling utfördes arbetet med projektet 2007, dels som en serie intervjuer (82 stycken) med företrädare för departement, myndigheter, näringen, organisationer, universitet (främst SLU) samt individer med erfarenhet och intresse av inter-

nationella skogsfrågor, dels som en omfattande enkätundersökning till 200 studenter vid SLU. Resultaten presenterades och diskuterades vid ett välbesökt (ca 70 personer) seminarium

hos KSLA den 11 december 2007, varefter de tre författarna sammanställde rapporten och Referensgruppen för resursutveckling följde upp implementeringen av resultatet.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift nr 4-2008, föregångaren till denna rapport.

3. Förutsättningar och analys

3.1. Utmaningar

I våra länder finns det gott om lämpligt och utomordentligt kunnande om hållbart skogsbruk att exportera. Branschens fackfolk är eniga om detta och de flesta anser vidare att möjligheterna till export av skogligt kunnande har förbättrats under de senaste åren. En betydande del av de skogsutbildade säger sig också vara intresserade av arbete utomlands, åtminstone under kortare perioder. Antalet skogsexpert-tjänster ser dock ut att ha minskat under de senaste åren. Dessutom verkar också intresset för längre internationella uppdrag har minskat bland skogsstuderande och nyblivna skogsfackmän.

Orsakerna till den blygsamma spridning av våra länders skogliga kunnande är många. För att omvandla kunnandet till konkurrenskraftiga produkter och tjänster förutsätts mycket mer än enbart teknisk skogskunskap. Förhållandena i världens olika vegetationszoner är dessutom

så olika, att nordiskt skogskunnande och erfarenhet inte i sig är tillräckliga. Ofta saknas det kunskap om tropiska skogar. Vår högt stående skogsforskning kan knappast marknadsföra och framgångsrikt sälja sin know-how innan den är omformad, begriplig och därmed användbar för mottagaren i en annan miljö. Tillräcklig uppmärksamhet borde ges åt nya kunskapsbehov, av vilka kommunikation och kulturkännedom samt förhållandet mellan klimatförändringen och skogssektorn utgör goda exempel.

Tyvärr uppvisar också den nordiska resursbasen tydliga brister, till exempel gällande praktiska skogskunskaper, kännedom om främmande kulturer, kommunikations- och sociala färdigheter och projektledning. Färdigheter för internationella uppdrag borde också uppmärksammas i högre grad i undervisningen och i början av den professionella karriären än vad som är fallet idag.

Branschen har karakteriserats av hög åldersstruktur och en stark inriktning mot virkesproduktion, vilket lett till ett begränsat produktutbud och kommunikationsförmåga. I vissa fall finns det en konflikt mellan det nya skogliga kunnandet och den traditionella kunskapsfarenheten. Vidare bör företag i Norden i högre grad marknadsföra och informera anställda om internationella karriärmöjligheter. Exempel på medel som kraftigt främjar de anställdas möjligheter till jobb utomlands är möjligheten till tjänstledighet eller rotation mellan företagets inhemska och utländska filialer, smidiga lösningar vid hemkomst, nätverk för kontaktutbyten samt personlig handledning (mentorer).

Tabell 1. Intresse för att studera vid olika regioner (Ingemarson et al., 2008).

Intresse för att studera vid olika regioner (de tre intressantaste alternativen).			
Norden	55	11.9 %	■
Övriga Europa	91	19.7 %	■
Afrika	23	5.0 %	■
Asien	40	8.7 %	■
Nordamerika	147	31.8 %	■
Oceanien	59	12.8 %	■
Sydamerika	47	10.2 %	■

Tabell 2. SWOT-analys av export av skogligt kunnande från Finland och Sverige.

STYRKOR	SVAGHETER
<ul style="list-style-type: none"> • Lång erfarenhet av restaurering av skogar. • En demokratisk modell med stabila institutioner och tydliga aktörer på marknaden (virkesmätning m m). • Skogssektorn har ett starkt, positivt varumärke utomlands (t ex den nordiska skogsbruksmodellen). • Stort kunnande om hållbart skogsbruk, vilket lämpar sig för export och har ett stort värde i utvecklingsamarbete. • Stark utbildning och forskning, som kan utvecklas för export, inom branschen. • Utbildningen erbjuder internationaliseringsmöjligheter i form av t ex studentutbyten. • Många experter inom skogssektorn är intresserade av internationella frågor. • Skogens nyckelroll för fattigdomsbekämpning och motverkandet av klimatförändringen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Omvärldsanalysen, t ex rörande den framtida efterfrågan, är bristfällig. • Skogssektorn har delvis en bristfällig uppfattning om internationella ärendens betydelse och vikten av kunskapsutbyte. • Skogsbranschens kunnande gällande sociala färdigheter, språk och främmande kulturer är begränsat. • Brist på förståelse för vikten av samarbete över sektorsgränserna, både på innovations- och förvaltningsidan (inte minst inom bistånd). • Kulturen inom sektorn är i hög grad likriktad, med fokus på virkesproduktion. • Exporten av kunnande (know-how) är alltför produktcentrerad, istället för att utgå från kundens behov. • Få alternativ vid start av en internationell karriär. • Internationella arbetslivserfarenheter värderas inte.
MÖJLIGHETER	HOT
<ul style="list-style-type: none"> • Stor efterfrågan på de traditionella kunskapsområdena (skogsuppskattning och -planering, skogsvård, skogsteknologi och familjeskogsbruk). • Goda förutsättningar för att agera inom nya kunskapsområden (REDD+, klimat, bioenergi, rekreation, NTFP m m) genom forskning och utbildning. • Stora globala företag (skog, energi) och multilaterala aktörer erbjuder nya möjligheter. • Utbildningen förmår allt bättre ge färdigheter för internationellt arbete. • Användningen av biträdande sakkunniga kan mångfaldigas från nuvarande nivå. • Deltagande i sektoröverskridande projekt inom t ex jordbruk och vatten. • Nyttjande av befintliga internationella fackliga nätverk i början av studierna och karriären, t ex IFSA. • Fackförbundens vägledning och rådgivning i internationella frågor. • Mobilisering av kunskap hos personal med internationell erfarenhet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Minskat intresse för naturvetenskap. • Sektorn och utbildningen följer inte samhällsutvecklingen. • Självgodhet rörande internationella frågor – en världsmästarmentalitet. • Skogssektorn lyckas inte informera om historisk betydelse och fördelar med den nordiska modellen internationellt sett. • Studentrekryteringen lyckas inte attrahera duktiga studenter från en bred målgrupp. • Sektorn lyckas inte utveckla produkter, tjänster eller stärka dagens svaga marknadsföring. • Konflikt mellan ny och traditionell skogskunskap (t ex inom ekosystemtjänster). • Kortsiktiga (t ex kvartalstänkande) strategier inom utbildningen och på arbetsplatserna. • Brist på medel och minskning av antalet skogliga finansieringsinstrument. • De yngres intresse att skaffa internationell erfarenhet avmattas ytterligare.

Det tar tid att bygga upp förtroende, men dåliga exempel och misstag kan på kort tid rasera möjligheterna till nya projekt och uppdrag. Flera organisationer försöker nu förstärka sin internationella verksamhet, såsom en del skogsindustriföretag, LRF Skogsägarna, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, Sveriges Lantbruksuniversitetet (SLU), Skogsbrukets Utvecklingscentral Tapio och Skogsforskningsinstitutet Metla. Branschen är dock fragmenterad och flera aktörer med lång erfarenhet inom skogsbrukets konsultbransch har upphört med sin verksamhet. I och med att skogssektorns relativa betydelse minskar, kan också möjligheterna för en fortsatt export av skoglig know-how reduceras.

Å andra sidan finns det långt gående enighet om att våra länder representerar ett mycket brett skogligt kunnande, som är mångsidigt och grundar sig på högklassig utbildning och omfattande forskning. Skogsbranschen har också en stark samhällelig förankring och åtnjuter ur ett internationellt perspektiv ett gott förtroende som aktör. Ur den synvinkeln är utgångspunkten för spridande och export av skogligt kunnande gynnsam.

Skogsbranschens kunnande uppvisar alltså god exportpotential som emellertid till en del är outnyttjad. Exportpotentialen är speciellt stor på områden såsom planering, inventering, integrering av skydd och andra markanvändningsformer, effektiva teknologiprocesser, utbildning, samt småskaligt familjeskogsbruk. En svår, men viktig, uppgift är att skapa en bild av efterfrågan för internationellt skogligt kunnande. För att vara konkurrenskraftig och förberedd på utlandsarbetet krävs uppgifter över mottagarnas kommande behov av skoglig know-how. Vid en sådan utvärdering bör, förutom ländernas behov, bland annat den globala skogspolitikens utveckling beaktas. Skogarnas roll inom restaurering av landskap och dess roll

för att motverka klimatförändringen är mycket stor.

De förändrade värderingarna som anknyter till skogen har inverkan på vilka utmaningar de utbildade inom skogsbranschen kommer att möta. Skogarna är inte bara råvara för cellulosa- och trävaruindustrin, utan även intresset för trä som råvara för biobränsleförädling och biokemiska produkter har betonats. Samtidigt har skogarnas samhälleliga värden för rekreation, biodiversitet och mångbruk förstärkts i takt med den samhällspolitiska utvecklingen och den större befolkningstätheten i städerna. Den framtida skogssektorn antas med sin förändrade inriktning erbjuda nya typer av arbetsuppgifter för högutbildade inom skogsbranschen. Speciellt så kallade gröna arbetsplatser (green jobs) kommer enligt undersökningar från FN och andra samarbetsorgan att öka inom skogsbranschen, bland annat inom återbeskogning, agroforestry och främjande av hållbart skogsbruk.

3.2. Begränsande faktorer

Inställningen till karriären och att skaffa färdigheter som behövs för internationella uppdrag varierar mycket. Omvärldsanalys är idag nödvändigt även för arbete på hemmaplan. Förvånande är att en stor andel svenska och finska skogliga studenter inte har, och under studierna inte heller vill skaffa sig, internationell kompetens. Dock bör det noteras att det hos ett mindre antal personer alltid finns ett stort internationellt intresse. Bland universitets- och yrkeshögskolestuderande på skogliga utbildningar i Finland uppgav 55 % respektive 35 % att de var intresserade av internationellt arbete. I Sverige visar enkätstudien (Ingemarson *et al.* 2008) att intresset för att arbeta med internationella frågor från Sverige var större än för att arbeta utomlands (51 % respektive 34 %).

Motivationen och intresset för internationella uppdrag påverkas av många faktorer. Ofta inverkar tidiga impulser och erfarenheter på ett avgörande sätt. Tillbuds stående enkätundersökningar indikerar att det tycks existera en polarisering bland studenter gällande inställningen till internationella skogliga uppdrag. Dels finns det en mindre grupp entusiastiska unga, dels en stor grupp studenter vilkas attityd är riktad enbart mot att jobba i hemlandet. Inställningen kan mycket väl stärkas av det nationella fokuset inom skogssektorn.

Tabell 3. Tänkbar tid för studier utomlands under en sammanhängande period (Ingemarson et al., 2008).

Tänkbar tid för studier utomlands under en sammanhängande period.			
0	12	6.1 %	
≤ 1 mån	17	8.6 %	
> 1 mån – ≤ 6 mån	88	44.4 %	
> 6 mån – ≤ 2 år	76	38.4 %	
> 2 år	5	2.5 %	

En undersökning i Finland (Varis 2011) visade att 46 % av de universitetsstuderande på skogliga utbildningar och 66 % av studerande vid yrkeshögskolornas skogliga program varken har någon internationell erfarenhet eller plan att skaffa sig det genom sina studier. Dock var arbete utomlands intressant för de flesta, endast 11–27 % var ointresserade av detta. Mest lockar jobb där man bor i hemlandet och har tillfälliga resor utomlands med kommunikation på främmande språk. I Sverige var erfarenheten från studier utomlands låg hos 92 % av alla studenter på skogliga utbildningar. Att arbeta med internationella frågor från Sverige var intressant för de flesta medan motsvarande siffror för arbete utomlands var betydligt lägre.

Drygt hälften var dock intresserade av studier utomlands (Ingemarson *et al.* 2008).

Avgörande personliga färdigheter för internationellt arbete är framför allt rätt attityd till främmande kulturer och respekt för lokala förhållanden. På kompetenssidan intar språkkunskap och en internationell referensram en central ställning. För att öka de övriga färdigheterna spelar förutom undervisningen också erfarenhet från internationell miljö stor roll. Erfarenhet fås genom studentutbyten, praktik och arbete utomlands. Attityderna till arbete utomlands påverkas av personliga värderingar, intressen, levnadsstil, livssituation, karriär och kunskap om den internationella arbetsmarknaden.

Trots en allt mer globaliserad värld tycks studenter alltså i genomsnitt inte särskilt aktivt sträva efter internationell erfarenhet. Studenter vid finska universitet har ett större intresse än de vid de finska yrkeshögskolorna. Kvinnor visar också ett större intresse än män och här ser vi en liknande trend i Sverige.

I Sverige visar intervjuerna (Ingemarson *et al.*, 2008) att politikerna inte har haft något stort intresse i frågan och att den aktiva strävan från regering, universitet och näringsliv att få in folk på den internationella arenan har varit svag. Det kan jämföras med till exempel Finland som varit betydligt mer framgångsrikt gällande rekryterings- och resursbasen, även om det under de senaste åren uppstått allvarliga rekryteringsproblem för skogssektorn också i Finland.

Initialskedet efter examen är ofta av mycket stor betydelse för utformningen av den framtida karriären, men bjuder också på många utmaningar. Det finns en brist på väl fungerande nätverk för att komma i kontakt med inkörsportarna till skogliga uppdrag utomlands. Det finns därmed ett tydligt behov av mekanismer och uppdrag som skulle hjälpa unga experter in på internationella uppdrag.

Om siktet är inställt på att börja arbeta internationellt är rekommendationen att så tidigt som möjligt skaffa erfarenhet. Korta tjänster som Associate Professional Officer (APO) eller Junior Professional Officer (JPO) är exempel på utmärkta inkörsportar.

Mitt bästa råd att våga ta ut svängarna... Åk iväg och skaffa erfarenhet. Erfarenheter som gör att du sticker ut kan vara det som avgör att du får framtida jobb! ⁴

Trots att information sprids råder det också okunskap om arbetsmöjligheterna utomlands. Universitet och högskolor borde i det här avseendet kunna stärka sin assisterande och marknadsförande roll för nyss utexaminerad arbetskraft som är intresserad av jobb utomlands. Lärarna kan göra mycket för att stimulera intresset för uppbyggande av internationella erfarenheter och uppdrag utomlands.

Inom skogssektorn finns en bristfällig uppfattning om de internationella ärendenas betydelse och vikten av kunskapsutbyte. Den nordiska kapaciteten för internationell kompetensförsörjning har inte ökat i samma takt som omvärldens kapacitet. Företagen har skurit kraftigt i staberna och köper exempelvis i allt högre grad in analystjänster från ett mindre antal aktörer. Därmed finns en ökad risk för en endimensionell bild av omvärlden.

Flera faktorer påverkar flödet av skogliga akademiker över gränserna. Fortfarande finns inget nätverk i Norden som fångar upp personer med utlandserfarenhet, delvis beroende på att det inte anses vara en merit

att ha arbetat utomlands. Intervjuerna visade även att arbetsmarknaden är stark i Norden, samtidigt som det anses svårt att komma tillbaka till den nationella arbetsmarknaden efter en utlandsvistelse. Den låga lönenivån för akademiker medför också att hushållet behöver två löner för att försörja familjen. Akademikerna känner dessutom inte alltid till de fördelaktiga paket med pensioner och försäkringar som internationella organisationer och även nordiska företag erbjuder utlandsanställda.

Ingemarson *et al.* (2008) visar att de största hindren för utlandsarbete är familjesituationen, risken att tappa både det sociala och professionella nätverket hemma, samt liten kunskap om internationella erbjudanden och organisationer. Dessutom spelar språkkunskaper och fritidsintressen in. En internationell karriär kräver en intresserad familj om man inte enbart har ett intresse att jobba med dessa frågor i hemlandet.

Tabell 4. Begränsande faktorer för att spendera en längre tid utomlands (Ingemarson *et al.*, 2008).

Begränsande faktorer för att spendera en längre tid utomlands (de tre viktigaste).			
Familjesituationen	119	22.7 %	
Riskerar tappa det sociala nätverket hemma	53	10.1 %	
Riskerar tappa nätverket hemma för den framtida karriären	47	9.0 %	
Fritidsintressen (idrott, jakt, hund m m)	70	13.4 %	
Liten kunskap om internationella organisationer	47	9.0 %	
Liten kunskap om internationella erbjudanden	84	16.0 %	
Språkkunskaper	56	10.7 %	
Sverige erbjuder den mest stimulerande karriären	48	9.2 %	

En finsk undersökning (Forstmästarförbundet och METO-Skogsbranschens Experter 2010) bland skog-liga fackmän visade överlag en positiv inställning till utlandsarbete, som dock inte blir av, främst på grund av familjeskäl och intressanta uppgifter i hemlandet. Många har också en del erfarenhet av utlandsarbete, vilket ökar intresset för nya uppdrag. Ett stort antal betonade språkkunskaperna som synnerligen begränsade. Arbetsgivarnas inställning sågs ofta som ett hinder, då internationellt arbete inte ger meriter och det kan vara svårt att komma tillbaka till ett tidigare arbete. Många personer är dessutom alltför anspråkslösa och undervärderar sina möjligheter och kunskaper. Den nordiska kunskapen upplevs som alltför begränsad för andra förhållanden. Skogsbruket i syd handlar om snabbväxande träd, vilket borde lyftas mer i utbildningen.

Jag tror att ett ökat internationellt intresse förutsätter chefer som är intresserade.⁵

3.3. Utbildning

De finländska universitetens skogsutbildningar är ungefär lika stora som de svenska. Om man räknar in de finska yrkeshögskolorna är de definitivt större än de svenska utbildningarna. I Finland finns två universitet som erbjuder utbildningar inom skogsbruk; Helsingfors universitet och Östra Finlands universitet. Drygt 100 (ca 80 respektive 35) nya studenter påbörjar årligen en skoglig utbildning på dessa två universitet. Totalt fanns våren 2011 ca 870 skogliga studenter. De två finska universiteten erbjuder möjlighet att läsa både på grund- och avancerad nivå. Att totalantalet studenter är så högt som 870 beror bland annat på att det tar ca 6 år för genomsnittsstudenten att klara av sina studier. Därutöver inkluderar siffran också studenter

som avlägger internationell magisterexamen samt en del som avlagt examen men som har fortsatt rätt att studera, vanligen till studieårets slut.

I Sverige erbjuds skogliga universitetsutbildningar av ett enda universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Grundutbildning kan läsas på två orter, på jägmästarprogrammet i Umeå och på skogsmästarprogrammet i Skinnskatteberg. Varje år påbörjar drygt 130 (ca 90 respektive 45) nya studenter dessa utbildningar. Totalt fanns under läsåret 2011/2012 ca 570 studerande på SLU:s skogsvetenskapliga fakultet. Skoglig utbildning på avancerad nivå ges på orterna Umeå, Uppsala och Alnarp.

I Finland finns sju yrkeshögskolor som ger skoglig utbildning. Den största skillnaden mellan universiteten och yrkeshögskolorna är att universitetens undervisning i högre grad är vetenskapsbaserad. Inom universitetets undervisning används aktivt både inhemska och utländska forskningsresultat. År 2011 fanns 207 studieplatser för nya studerande på yrkeshögskolornas skogliga program. Studentantalet var våren 2011 ca 820. I de olika högskolorna ingår internationella aspekter på olika sätt och omfattning i undervisningen och samtliga har tre till nio studiepoäng i språk. Möjligheterna till specialiseringsstudier som stödjer en internationell karriärutveckling via den högre yrkeshögskoleexamen är goda. Skogsundervisningen är å andra sidan inte alltid inriktad på service och export av skogligt kunnande.

Flera andra länder har högkvalitativ utbildning med inriktning på service och export av skogligt kunnande, exempelvis Nederländerna och Storbritannien. Utbildningen och dess förberedelser inför internationella uppdrag är för Finlands del beskriven i "International

competencies provided by forestry education in Finland” (Utbildningsstyrelsen 2011). Någon motsvarighet finns inte för Sverige.

Undervisningen i både Sverige och Finland bedömdes vid seminariet i Helsingfors (2011) av

de flesta vara av hög kvalitet i ett internationellt perspektiv, också med tanke på fackfolkets konkurrenskraft på internationella arbetsmarknader. Detta är fallet trots att det tycks saknas en medveten, systematisk planering av utbildningen som tar sikte på att utexaminera skogsfolk för den internationella arbetsmarknaden. Utgångspunkten är fortfarande att tillfredsställa det inhemska behovet av skoglig kompetens.

Den förändringsprocess som pågår inom skogssektorn har dock lett till större förändringar i Finland än i Sverige. Det finska nationella skogsprogrammet betonar utbildningens förnyelsebehov. ”För skogsbranschen utbildas och inom branschen verkar en starkt kunnig och konkurrenskraftig arbetskraft som motsvarar arbetslivets behov. Mängden intagna i skogsbranschens utbildningsprogram anpassas till behovet med beaktande av skogsfackmännens sysselsättning utomlands.”

Internationaliseringen har således tagits med som en viktig faktor. Finländska skogsstuderande kan öka sin konkurrenskraft för jobb på internationella arbetsmarknader genom lämpliga ämnesval.

Erfarenhet visar att breddning av ett traditionellt skogligt huvudämne med andra kurser såsom språk och samhällskunskap kan var mycket nyttigt

Trots att många lärare på SLU har bred erfarenhet av arbete utomlands, särskilt i tropikerna, får detta mycket lite genomslag i undervisningen; perspektivet är hela tiden Norden.⁶

för utlandsjobb. Dock behövs mer långsiktighet inom utbildningen, på arbetsplatserna och i strategier av olika slag. Skogsbranschens utbildning genomgår en förändringsprocess. Kraven på förnyelse inom skogsbranschens utbildningar

har uppkommit på grund av det förändrade sysselsättnings- och konkurrensläget samt attitydförändringarna gentemot brukande av skogarna. I Norden har de sysselsatta inom skogssektorn minskat kontinuerligt i jämförelse med det totala antalet sysselsatta under de två senaste årtiondena. Sysselsättningen har minskat som en följd av teknikutveckling och effektivisering av arbetet, men också genom skogsindustrins nedskärningar samt de lågkonjunkturer som inverkat på exporten under åren 2008–2009.

En bild av det förändrade läget ges också av det finska undervisningsministeriets utredning från år 2008. Enligt deras bedömning utexamineras dubbelt så många traditionellt skogsbruksinriktade skogsbruksingenjörer och skogliga magistrar som behövs, samtidigt som man ser att behovet av personer med marknadsinriktade studier kommer att öka i framtiden.

Tabell 5. Områden inom vilka fördjupad kunskap hos skogliga akademiker kommer att krävas (Ingemarson et al., 2008).

Av intervjuerna framgick att de framtida behoven kommer att kräva att de skogliga akademikerna har förståelse för vad som driver olika trender i samhället, med fördjupad kunskap inom bland annat följande områden:	
• språk	• skogspolicy
• sociala frågor	• brukanderättsfrågor
• skog-industri-marknad	• miljöekonomi
• vattenbruk	• klimatfrågor
• historia	• samhällskunskap

Å andra sidan är medelåldern för de anställda inom till exempel skogsindustrin 45 år, vilket visar att det behövs nya kunniga också i framtiden (Varis 2011).

3.4. Utbyte

Kompetens för internationella arbetsuppgifter erhålls förutom i den ordinarie undervisningen framförallt vid internationellt utbyte av studerande samt vid internationell praktik och magisterprogram. Nedan presenteras ett urval av dessa möjligheter:

- För studerande finns många möjligheter att få internationell erfarenhet i olika program med utbyte och möjlighet till stipendier. Några exempel på utbytesprogram för skogliga universitetsstudenter är Erasmus (EU/EEA-länder och Turkiet), Nordplus, FIRST (Finnish-Russian Student Exchange Programme) och ISEP (International Student Exchange Programs). Utöver utbytesprogrammen finns dessutom möjlighet att ordna utbyte på egen hand och åka ut som så kallad "free mover". Därtill har universitetens bilaterala utbytesavtal med många universitet runt om i världen.
- Universitetsnätverket NOVA (Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University Network), är en sammanslutning av nordiska jordbruks-, skogsbruks- och veterinärhögskolor. NOVA:s mål är att främja forskning, öka utbildningsutbudet och höja forskningens och undervisningens kvalitet och internationella konkurrenskraft. Verksamhetens tyngdpunkt ligger på doktors- och masterskurser.
- FIRST ger till exempel skogsstuderande vid Östra Finlands universitet möjlighet att studera vid tre högskolor nära gränsen med ett stipendium på 510 euro per månad (2010).
- De internationella skogliga mastersprogrammen erbjuder de studerande engelskspråkiga kurser i hemlandet och utbyten till andra länder. Några av de större programmen är: Master's Degree Programme in Forest Sciences and Business (MScFB), Transatlantic Forestry Master (Transfor-M), Transatlantic Masters Degree Program in Forest Resources (Atlantis), Master's Degree Programme in Forestry and Environmental Engineering (CBU), GIFN – Global Industrial Forestry Network och Master's Degree Programme in European Forestry (MSc EF). Sammantaget finns här många studieplatser, men ofta är det inhemska deltagandet lågt både från Sverige och Finland.
- Minor Field Studies (MFS) erbjuder studenter möjlighet att genomföra ett mindre forskningsprojekt i ett utvecklingsland med stipendium från Sida.
- Förutom dessa kanaler har studenter möjlighet att delta i internationella studerandeorganisationer och på fritiden skaffa erfarenhet. För de som studerar vid skogliga utbildningar är den viktigaste organisationen International Forestry Students' Association (IFSA). IFSA ordnar för medlemmarna internationella seminarier, utbytesplatser och möjlighet till praktik med internationellt arbete inom organisationen.

Närmare uppgifter om utbytesmöjligheter för finländska studenter finns i publikationen "International competencies provided by forestry education in Finland" (Utbildningsstyrelsen 2011). Också i de finländska yrkeshögskolorna uppmanas studenterna att söka erfarenheter från utlandet genom utbyte eller praktik utomlands. De mest populära programmen är Erasmus-programmet, Leonardo da Vinci, FIRST och Nordplus. Dessutom har skolorna egna stipendier och bilaterala utbytesavtal. Det

är rätt få studenter som utnyttjar de till buds stående möjligheterna trots de många programmen och finansieringsmöjligheterna som står till buds. Det är en mycket liten del av antalet skogligt studerande på de finska yrkeshögskolorna som engagerar sig i studier utomlands för en halv termin eller längre. De flesta erfarenheter som genomsnittsstudenten skaffar sig utomlands kan beskrivas som korta kurser, praktikarbete eller studieresor.

Klart är att fler utländska studenter kommer till Norden för att studera än vad våra studenter åker utomlands. Den skogsvetenskapliga fakulteten vid SLU hade 2011/2012 78 stycken inresande studenter. En majoritet av dessa studerade på Euroforester mastersprogrammet i Alnarp. Antalet utresande studenter från fakulteten var under samma läsår 12 stycken, vilket motsvarar ca 2,2 % av de skogligt studerande. Skogsmästarstudenterna deltar i låg grad i utbyten, vilket bland annat beror på att programmet är treårigt och därmed finns det färre utbytbara kurstillfällen än under ett längre program. Därmed är andelen utbyten också i Sverige lågt. Andelen finländska skogligt studerande från Helsingfors och Östra Finlands universitet som deltagit i någon form av utbyte under åren 2005–2010 var i medeltal knappt 40 årligen, vilket innebär drygt 4 % av totalantalet studenter, således dubbelt jämfört med Sverige.

Att erbjuda utländska studenter utbildningsmöjligheter på nordiska universitet och högskolor är en metod att utöka det internationella skogskunnandet. Dessa studenter stimulerar ofta de nordiska studenterna att inrikta sig internationellt och utgör efter utförd examen många gånger brobyggare mellan sitt hemland och det nordiska utbyteslandet. Ett exempel på

detta är Euroforester mastersprogrammet på SLU i Alnarp, där en majoritet av den skogsvetenskapliga fakultetens inresande studenter finns. IKEA och Stora Enso tillhandahåller heltäckande stipendier för att studenter i länder där företagen är verksamma, som till exempel Uruguay, Kina, Ryssland och Ukraina, ska kunna studera ett år i Sverige.

3.5. Utlandsverksamma

I Sverige har andelen utlandsverksamma skogligt utbildade personer minskat, medan tendensen inte har varit lika stark i Finland. I Finland har antalet skogsexperter verksamma i utlandet ökat något fram till år 2000, för att igen minska till drygt 110 personer år 2011. Enligt de finska fackförbunden (2010) arbetar 30 % av forstmästarna och 65 % av skogsbranschens övriga fackmän med enbart inhemska uppgifter. Av Tabell 6 framgår att många arbetar med internationella uppgifter i hemlandet i varierande omfattning, medan rätt få av de skogligt utbildade arbetar utomlands. Ett stort inslag av interna-

tionellt arbete är således vardag för många. De tillfrågade anser att färdigheterna i medeltal är tillräckliga för utlandsarbetet. De flesta som arbetat utomlands anser att inverkan av jobbet

på karriären överlag är positiv. De områden som man arbetat med eller förväntar sig jobba inom är: skogsvård och hållbart skogsbruk, skogsindustrins produktion, marknadsföring och virkesanskaffning, användning av skogsråvaror (och inventering), utvecklingssamarbete och miljöfrågor. Bioenergi betonas som ett nytt, möjligt område och även erfarenhet av privatskogsbrukets förvaltning kan komma till nytta. Forskning och arbete inom utbild-

Att komma ut som svensk chef till ett nytt land, även inom Europa, ska inte underskattas.⁷

Tabell 6. Fackförbundens enkät om internationellt arbete (2010).

	Forstmästareförbundet		METO-Skogsbranschens Experter	
	Antal	%	Antal	%
Min arbetsplats är bestående utomlands	20	3,3	5	1,5
Min arbetsplats är tidsbestämt utomlands	25	4,2	3	0,9
Över 50 % internationellt från hemlandet	97	16,2	6	1,8
10–50 % internationellt från hemlandet	111	18,6	24	7,3
–10 % internationellt från hemlandet	163	27,2	76	23,2
Totalt	416	69,5		34,7

ning och undervisning är också fortsättningsvis aktuella. En betydande andel (33–45%) av dem som jobbar utomlands är där under ett år. En motsvarande undersökning som genomfördes av Naturvetarna (2010) stödjer resultatet från Finland.

I Sverige har andelen i utlandet verksamma jägmästare och skogsmästare minskat från 9 till 5 % av alla i gruppen under perioden 1970 till 2012. Antal personer har dock ökat från 74 till 81. Kortare utlandsjobb intresserar unga mer än långvariga jobb.

I Tabell 7 redovisas en sammanställning över utlandsverksamma svenskar och finländare som registrerats i Skogsakademikernas matrikels anställningsregister år 2009 samt Forstmästareförbundets matrikel år 2011. De som ingår i sammanställningen är utbildade jägmästare/skogsmästare/forstmästare i Sverige och Finland. Här framgår att dagens utlandsverksamma skogliga akademiker i huvudsak är anställda inom det privata näringslivet och i lägre grad inom biståndsverksamhet, vilket var betydligt vanligare under 1970- och

Tabell 7. Kategorisering av utbildade jägmästare/skogsmästare/forstmästare i Sverige och Finland. Data för Sverige kommer från Skogsakademikernas matrikel (2009) och för Finland från Forstmästareförbundet (2011).

Kategorisering av utlandsverksamma svenskar och finländare	Sverige	Finland
Bistånd (i vid bemärkelse)	7	7
Internationella organisationer (FAO, IPGRI, CIFOR, ICRAF, WRI, EU, etc.)	16	8
Näringslivet, inklusive egenföretagare	40	62
Nordiska länder	18	18
Ej klassade eller svårklassade	2	30
Totalt antal	83	125

80-talen. Materialet bygger på angiven befattning och typ av arbetsgivare, vilket medför viss osäkerhet i kategoriseringen, framförallt inom "Näringslivet, inklusive egenföretagare". Svenska biståndsmedel kan ha finansierat ett litet antal svenskar inom kategorin "internationella organisationer". Kategorin "nordiska länder" bör i liten grad klassas som utlandsverksamma, eftersom de flesta medlemmarna i denna kategori har tagit ut examen i Sverige eller Finland, men samtidigt är medborgare i något av de andra nordiska länderna. Dessutom vet vi att många, framförallt svenskspråkiga finländare, fann det lättare att finna ett jobb utomlands, särskilt i Sverige, än i hemlandet. Möjligen förekommer det även jägmästare eller forstmästare som har noterats dubbelt, eftersom till exempel forstmästare från Finland ofta har anslutit sig till Naturvetareförbundet efter ett flertal år i Sverige.

3.6. Exempel på utlandsarbete

Internationella skogliga uppdrag finns i huvudsak inom områdena bistånd, internationella organisationer, näringsliv och universitet. Under seminariet på KSLA i Stockholm i december 2012, *Internationella karriärvägar – svenska och finska erfarenheter rörande karriärkulturer och individuella karriärvägar och vägen framåt*, presenterade ett antal personer sina internationella skogliga karriärer. Nedan följer några exempel på utlandstjänster och axplock ur de internationella karriärerna som presenterades.

Idag är de flesta utlandsverksamma skogliga akademikerna anställda inom näringslivet. UPM, Stora Enso och SCA är exempel på finska och svenska företag med omfattande internationell verksamhet i ett flertal länder. Två exempel på internationella tjänster i näringslivet berättade Birgitta Boström om. Hon arbetar som produktchef på ett av SCA:s

sågverk, vilket innebär att hon får jobba med alla företagets marknader. Före dess arbetade hon som produktingenjör på SCA, där hon fungerade som en förlängd arm mellan sågverken i norra Sverige och kunderna i Europa. Jobbet kunde också innebära kortare perioder med veckopendling till exempelvis England för att driva utvecklingsprojekt. Timo Tokola arbetade som project manager på Enso Forest Indonesia, vilket är ytterligare ett exempel på en utlandstjänst inom näringslivet.

För en internationell karriär inom bistånd och internationella organisationer, som till exempel FN, finns framförallt två ingångar för yngre eller nyutexaminerade akademiker – Bilateral Biträdande Expert (BBE) samt Junior Professional Officer (JPO). BBE är ett utbildningsprogram administrerat av Sida för personer som vill arbeta inom internationellt utvecklingsarbete i framtiden. Inom JPO-programmet ges möjlighet till tjänstgöring inom FN eller andra internationella organisationer och det är för många det första steget in i en internationell karriär. Gunilla Lidén började sin internationella karriär som BBE inom agroforestry i Nicaragua. Tapani Oksanen gav andra exempel på hur man kan arbeta internationellt inom bistånd. Han berättade om sina erfarenheter med jobb inom FAO som Associate Professional Officer (APO) i Honduras och Peru, koordinator för skogliga utbildningsprogram i till exempel Sudan, Somalia och Etiopien, samt med utvecklingsamarbete mellan Mexico och Helsingfors universitet. Ett annat exempel kom från Thomas Selänniemi som berättade om sitt långtidsuppdrag i Namibia med den nationella riksskogstaxeringen.

En internationell skoglig karriär kan också innebära uppdrag åt regeringen, som för Tapani Oksanen som arbetat som skoglig rådgivare till det finska utrikesdepartementet med uppdrag att följa och utveckla internationella skogliga

processer. Som konsult kan man arbeta vid exempelvis Jaako Pöyry Group, där Timo Tokola haft uppdrag som expert och project manager, eller vid Indufor Oy – Tapani Oksanen berättade om sina 13 år på företaget med över 50 utförda uppdrag i över 20 olika länder. Många konsulter arbetar även med internationella uppdrag som egenföretagare. En akademisk karriär kan också innebära en internationell karriär; som forskare vid ett utländskt universitet eller som för professor Jan-Erik Nylund, som berättade om sina erfarenheter från fältförsök i Etiopien och Latinamerika. Samtliga karriärbeskrivningar från seminariet i Stockholm finns att läsa här: <http://www.sifi.se/nyheter/life-is-what-happens-while-we-are-making-other-plans/>.

3.7. Utvecklingsarbetets roll i Finland

Finlands skogliga utvecklingsarbete började på 1960-talet, parallellt med att den egna skogsindustrin och skogsbruket kraftigt utvecklades. En växande global efterfrågan på produktions- och industrikunnande breddades på 1970- och 1980-talet till att gälla också skogsbruksplanering, skogsskötsel, skogspolitik och skogsutbildning. Övriga komponenter av uthållighetsprinciperna såsom naturskydd och sociala värden kom med i den takt som den internationella skogs- och miljöutvecklingen förde fram dessa, i synnerhet efter Rio-konferensen år 1992.

En av grundtankarna bakom det skogliga utvecklingsarbetet har varit att Finland sedan länge besitter god kunskap om skog och skogsbruk som kan exporteras och med framgång appliceras också i andra delar av världen (Koponen 2011). Den privata sektorns roll som aktiv medverkare inom biståndsarbete har vidare betonats alltmera. Bland de länder som

Finland samarbetat med finns exempelvis Laos, Nepal, Sri Lanka, Vietnam och Thailand i Asien; Egypten, Kenya, Sudan, Tanzania, Mozambique, Zambia, Namibia, Etiopien i Afrika; och Chile, Mexico, Nicaragua, Honduras, Costa Rica, Peru och Ecuador i Sydamerika.

Bland de multilaterala organisationerna har Finland traditionellt samarbetat i skogsfrågor med FAO. Inventeringen av skogsresurser både nationellt och globalt samt främjandet av de nationella skogsprogrammen inom ramen för det på FAO:s skogsavdelning fungerande extrabudgetära arrangemanget National Forest Program Facility har hört till de områden som fått finskt bistånd. Också inom klimatsektorn har Finland omfattande samverkan med FAO. Gällande insatserna i klimatfrågan ska också nämnas REDD+ och Forest Carbon Partnership Facility, ett initiativ av Världsbanken. Finland har länge samarbetat med Världsbanken i skogsfrågor, efter att självt ha åtnjutit bankens lån för skogsskötsel och -investeringar för ca fyra decennier sedan. Inom bankens nuvarande verksamhet har särskilt PROFOR-programmet erhållit finskt stöd. Bland övriga organisationer som har haft en framträdande roll som partner för Finland märks både CIFOR och ICRAF, vilka har erbjudit möjligheter för unga forskare att skaffa sig internationell erfarenhet.

På hemmaplan har Viikki Tropical Research Institute (VITRI) inom agrikultur-forstvetenskapliga fakultetens institution för skogsvetenskaper vid Helsingfors universitet haft en framträdande roll som plattform för internationellt samarbete alltsedan starten 1980. VITRI erbjuder utbildning och bedriver forskning gällande skogar och naturresurser i tropiska och subtropiska utvecklingsländer. Inom det rätt omfattande utbildningsarbetet har bland andra ett betydande antal sudaneser avlagt sin skogliga doktorexamen vid Helsingfors universitet. Vid Östra Finlands universitet i Joensuu har en

satsning på möjligheter till internationalisering av skogsstudierna också skett. Den som vill kan studera och avlägga examen på engelska, vilket har lett till att antalet utländska studenter har ökat markant och därmed gett skogsstudierna en mera internationell profil.

I Finland läggs stor vikt vid samordningen av sektorsövergripande internationella skogspolitiska frågor och i praktiken koordineras dessa på flera nivåer. Detta gäller också biståndspolitiken, för vilken det normalt finns särskilda politiskt styrda riktlinjer för varje regeringsperiod. De centrala ministerierna gällande skogs- och miljöpolitiska frågor med anknytning till samarbetet med utvecklingsländerna är utrikesministeriet som har hand om biståndsfrågorna, jord- och skogsbruksministeriet som leder skogspolitiken och miljöministeriet som ansvarar för biodiversitets-, klimat- och andra miljöfrågor samt arbets- och näringsministeriet som leder industripolitiken. Principbeslut och andra tyngre frågor lyfts vanligen till regeringsbehandling efter samordning mellan ministerierna.

Rådpläningsdelegationen för internationell skogspolitik har en central ställning och bistår jord- och skogsbruksministeriet, men diskuterar också biståndsfrågor, särskilt med anknytning till skog. Medlemmarna är till antalet 24 och kommer från de nyss nämnda ministerierna och olika organisationer inom skogs- och miljösektorn.

Utvecklingssamarbetet i Finland har också integrerats i det Nationella Skogsprogrammet 2015, som är fastställt av regeringen. Enligt Skogsprogrammet ska utvecklingssamarbetet utföras på ett effektivt sätt i enlighet med de utvecklingspolitiska skogliga riktlinjerna som getts ut av utrikesministeriet. Vidare framför skogsprogrammet som mål att de finska aktörernas möjligheter att medverka i det internationella och regionala skogssamarbetet

ska förbättras, dels genom att möjligheterna till sakkunskap, utbildning och övrig skogsexport utvecklas i samarbete mellan jord- och skogsbruksministeriet (JSM), utrikesministeriet (UM) och delegationen för internationell skogspolitik, dels genom att skogssamarbetet med Ryssland stärks i form av satsningar från JSM, UM, arbets- och näringsministeriet (ANM) och skogsbranschens aktörer.

På grund av allt större andel sektorsövergripande projekt inom utvecklingssamarbetet är det vanskligt att beräkna hur stor del av resurserna som används för skogliga ändamål. Av den finska utvecklingsbudgeten på över 900 miljoner euro kan det dock uppskattas att det under de senaste åren använts drygt 30 miljoner euro per år till skogliga projekt. I Finlands senaste utvecklingspolitiska åtgärdsprogram, som blev klart år 2012, har skogarna fortsatt en egen men jämfört med perioden före något försvagad roll, åtminstone vad gäller programmets formuleringar. Enligt programmet ska Finland dock stödja utvalda partnerskapsländer och internationella skogspolitiska processer bland annat genom att stärka skogssektorns betydelse inom bekämpningen av och anpassningen till klimatförändringen och genom att stödja nationella skogsprogram. Vidare ska skogarnas roll inom den nationella landsbygds-, markanvändnings- och jordbrukspolitiken beaktas samt strategiska partnerskap eftersträvas. En hållbar hantering av naturresurser och miljöskydd har skrivits in som en av de fyra prioriteringarna i utvecklingspolitiken och -samarbetet (Utrikesministeriet 2012).

Utvecklingssamarbetet utvärderas kontinuerligt både på projektnivå och som större utvärderingsenheter, exempelvis sektorvis. Generellt har den tekniska kvaliteten på skogligt bistånd från Finland betecknats som god eller rentav utomordentlig, även om undantag finns. Skogsbiståndet har dock ansetts något frag-

menterat på 1990-talet. En mera permanent frågeställning gäller hur mycket förändring det går att få till stånd genom ett tekniskt väl utfört projekt- och planeringsarbete, som i slutändan inte kan omsättas i praktiken av svaga nationella skogsförvaltningar i utvecklingsländerna. Den senaste skogliga utvärderingen i Finland (Mustalahti 2011) visar också att den avsedda ekonomiska nyttan av biståndsarbete inte alltid uppnås, medan bättre framsteg ofta har mätts på det sociala och miljömässiga planet.

Kopplingen mellan den inhemska konsultsektorn och det praktiska utvecklingsarbetet har försvagats på flera sätt. Tidigare omsattes mycket av insatserna genom direkta konsultuppdrag, medan biståndsresurserna i ökande utsträckning sedan 1990-talet har kanaliseras bland annat som direkta budgetbidrag till länderna. Detta har lett till att den inhemska skogliga kunskapsbasen, som varit kraftigt förankrad i konsultföretagen och deras nätverk av experter, kontinuerligt har försvagats. I slutet av 1980-talet var omständigheterna gynnsamma i Finland också i och med exempelvis volontärprogrammet, som för rätt många av dagens internationella konsulter betydde de ”första årens erfarenhet” och vägen ut till en internationell karriär. Ett liknande system, som skulle underlätta införskaffandet av tidiga yrkeserfarenheter utomlands, saknas idag i Finland i samma skala. Möjligheterna begränsar sig till APO- och JPO-poster, vilka till antalet inte alls ligger på den nivå som vore behövligt.

3.8. Utvecklingssamarbetets roll i Sverige

Utvecklingen i Sverige har varit minst lika bekymmersam som i Finland gällande upprätthållandet av en tillräckligt stark nationell yrkeskår av skogsexperter för uppdrag i internationellt utvecklingssamarbete.

Sveriges Politik för Global Utveckling (PGU) inbegriper en samstämmighetspolitik som omfattar samtliga politikområden. I Sverige samordnas sektorsövergripande internationella skogspolitiska frågor på regerings- och myndighetsnivå. Utrikesdepartementet ansvarar för utvecklingsfrågorna, Landsbyggsdepartementet för skogsbruksfrågorna, Miljödepartementet för miljö och klimatfrågor, medan Näringsdepartementet ansvarar för industrifrågorna. Samråd äger rum mellan regeringskansliet och skogsnäringen samt övriga intressenter inom skogliga internationella frågor och EU-frågor. Förutom samarbetet inom Forest Europe (The Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, MCPFE), FAO:s regionala verksamhet samt Trävarukommitten, så finns det regionala samarbeten för Östersjöregionen, för Barentsområdet och mellan de nordiska länderna.

När Sverige engagerades i *internationellt biståndssamarbete* på 1960-talet initierades ett program för att bygga upp kapacitet. Inom Sidas dåvarande Lantbruksbyrå rekryterades ett stort antal *Associate Experts* och *Junior Professional Officers* (JPO) till FAO. Under biståndets inledningsfas utvecklades ett samarbete med universiteten och Sida satsade också på att involvera samhället i stort. Det etablerades till exempel rådgivande grupper för olika sektorer, inklusive skog, vilket innebar att Sida höll kontakt med näringen och den svenska delen av sektorn. På 1970-talet bedömdes det extra viktigt att en person fick erfarenhet av att arbeta i ett land med fattigdom, svårt klimat och en främmande kultur. Ett stort antal svenska skogsexperter sändes ut för två till tre års arbete i länder som Etiopien, Indien, Nicaragua, Tanzania och Vietnam. På 1980-talet byggdes resursbasen upp främst genom rekrytering av ett stort antal Junior Professional Officers till

bland annat Sahelprogrammet i Senegal, Niger och Burkina Faso. På 1990-talet minskade intensiteten i kapacitetsuppbyggnaden. Ett program startades för Bilateral Biträdande Experter (BBE), varav en del placerades vid ambassader för att bidra till handläggning av projekt och program, andra fick sin arbetsplats i FN-organ och nationella strukturer. Biståndet, åtminstone inom skogssektorn, minskade därmed resursuppbyggnaden på 1990-talet.

Program för MFS (Minor Field Studies), JPO, BBE och Yngre Konsulter (YK) finns fortfarande kvar, men antalet sådana praktiska "inledningstjänster" för att skaffa internationell erfarenhet skapas som spegling av Sveriges prioriteringar inom utvecklingssamarbetet. Det har inneburit att antalet minskat inom området skog då sektorn inte varit explicit prioriterad under de senaste 10 åren. För närvarande finns ett fokus på jordbruk och livsmedelstrygghet där kopplingarna till skogsbruk är många. Biståndets arkitekturen har under 2000-talet förändrats och utvecklingssamarbetet går alltmer mot stöd av sektorprogram och nationella initiativ med få eller nästan inga svenska projekt. Den tekniska kompetens som krävs upphandlas i konkurrens och innebär att svenska konsultföretag inte har förtur även om Sverige står som finansiär. De politiska prioriteringarna för svenskt utvecklingssamarbete har inget uttalat mål att använda svensk personal i svenskfinansierat utvecklingssamarbete, vilket indirekt avspeglas i mindre efterfrågan på svensk skoglig personal. Program för MFS, JPO, BBE och YK är avgörande för att bygga upp en starkare svensk skoglig kompetensbas. Sverige har tappat i konkurrens kring uppbyggnaden av den skogliga kompetensbasen, vilket visar hur avgörande anslagen för MFS, JPO, BBE och motsvarande har varit. Detta har skett samtidigt som skogen har fått allt mer framträdande roll inom utvecklingsarbetet inom bland annat

miljö och klimat. Tillsammans med de minskande anslagen för administration och förvaltning leder det till att externa konsulter används där Sida bedömer att sektorexperter behövs för genomförande av projekt och program. Sida bibehåller dock betydande kompetens inom jord och skogsbruk vid ambassaderna för att kunna handha projekt och program.

Utvecklingssamarbetets betydelse för en bredare internationalisering av skogssektorn märks tydligast inom konsultbranschen, statliga myndigheter och universitet, men också inom det privata näringslivet. Alla svenska *konsultbolag* inom skogs- och naturresursbranschen har sina rötter i det svenska biståndet under 1970-talet, vilket även gäller de enmansbolag som opererar internationellt i sektorn i dag. Uppdragen genomfördes ofta för Sida och konsultbolagens personal hade nästan alltid börjat arbeta inom biståndet. En viss breddning har ägt rum, exempelvis arbetar man nu ibland även för Världsbanken, Asian Development Bank, privata företag och andra. Men huvudarbetet är fortfarande att genomföra fältprojekt, kurser eller utredningar med finansiering från Sida, även om volymen har minskat drastiskt under de senaste tio åren liksom den gjort inom jordbrukssektorn internationellt. Idag återfinns många av de skogliga programmen under rubrikerna Miljö, Klimat eller Demokrati då skogsbruk i dagens bistånd även ses som ett medel och inte ett mål i sig. Konsultbolagen har idag stora problem att hitta erfaren svensk personal. I en hård internationell konkurrens krävs erfarenhet hos de konsulter som finns med i anbud och de är pressade att vara billiga och effektiva, vilket för flertalet betyder att resurserna är begränsade för fortlöpande utbildning, analys och metodutveckling.

Sida har under senare år, inom ramen för Politik för Global Utveckling (PGU) omfattande samtliga politikområden, engagerat ett

antal *statliga myndigheter* i biståndsarbetet. Här kan nämnas Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och Lantmäteriverket. Ofta startade dessa organisationer arbetet med begränsad erfarenhet av och kunskap om verkligheten i utvecklingsländer. Idag har de byggt upp viss kompetens inom området. Regeringen har tagit fram tydliga riktlinjer för hur tjänsteexport ska genomföras.

Under 1960-talet engagerades *universiteten* i biståndsarbetet. På SLU startades under 70-talet en speciell u-landsavdelning (International Rural Development Centre, IRDC) och kurser inom u-landskunskap utvecklades. Det fanns till exempel en mycket uppskattad nordisk kurs i u-landsskogsbruk som drevs gemensamt av Skogshögskolan (sedermera SLU:s skogsfakultet) och de skogliga fakulteterna i Köpenhamn, Ås och Helsingfors. Situationen har i många avseenden förändrats för universiteten idag. En företeelse är att de som har fasta tjänster på universiteten huvudsakligen är professorer, övriga tjänster finansieras via projektbidrag och annan finansiering som söks i konkurrens. Därmed finns en risk att antalet forskningsprojekt om internationella förhållanden, som ofta måste byggas upp under osäkra förhållanden, hålls på en låg nivå eftersom den enskilde forskaren inte kan ta finansiella risker. Vidare har en del institutioner svårt att hitta handledare med erfarenhet och engagemang för doktorander intresserade av u-landsfrågor. En växande andel av dessa är forskarstuderande från u-länder. Universiteten skulle kunna användas för att skapa kunskap av värde för biståndet och för att ge tung experthjälp till Sida och konsulter. SLU har under 2011 inrättat programmet *Agricultural Sciences for Global Development (SLU Global)* för att stärka koordineringen av universitetets implementering av Sveriges Politik för Global Utveckling, PGU, vilket skapar bättre förutsättningar för samarbete

med Sida och Regeringskansliet. Sida finansierar idag ett antal tankesmedjor i Storbritannien eller USA (exempelvis IIED, WRI, R&RI, IUCN) och det finns en strävan att koppla deras arbete närmare det bilaterala och regionala utvecklingssamarbetet för att nå synergieffekter av olika stöd.

Under senare år har *företag* som IKEA och Stora Enso och andra skogsbolag rekryterat fler skogsutbildade för internationellt arbete än vad det traditionella biståndet har gjort, och i dag är fler skogligt utbildade svenskar internationellt verksamma i det privata näringslivet än i andra sektorer. Många av dessa personer har meriterat sig för internationellt arbete inom biståndsrelaterad verksamhet. Även om större delen av industrins utlandssatsningar fortfarande är lokaliserad till Europa och Nordamerika, så finns de snabbast växande marknaderna idag i utvecklingsregioner i Asien och Latinamerika, vilket ytterligare ökar värdet av att ha arbetat med skogligt bistånd. Målet inom både svenskt och internationellt utvecklingssamarbete, att arbeta mer med den privata sektorn, är ytterligare ett starkt argument för en gemensam strategi vid uppbyggnaden av den internationella resursbasen i landet.

Den historiska återblicken visar på biståndssamarbetets betydelse för att bygga upp internationell erfarenhet och kompetens inom den svenska skogssektorn. I stort sett alla som arbetade, och idag arbetar, internationellt – inom näringsliv, konsultbolag, universitet, myndigheter och departement – har sin bakgrund inom biståndet. Likaså är det helt klart att denna roll har minskat och att många av de allianser, som skapades mellan Sida, universiteten, företag, konsultbolag med flera, idag är mindre betydande än för 15 år sedan. Det borde vara en strategisk prioritet för myndigheter och näringsliv att återskapa och vidareutveckla dessa relationer och synergier. I dagens snabba glo-

balisering behöver Sverige fler personer med god kunskap om världen, vilket är något som utvecklingssamarbetet skulle kunna fortsätta att bidra med. Tyvärr har denna nationellt stra-

tegiska roll förbisetts i och med det skogligen utvecklingssamarbetets kraftiga minskning och förändringarna inom biståndspolitik och biståndarkitektur.

Det krävs en svår och smärtsam omprioritering inom skogbruket och politiken.⁸

Genom Bai Bang-projektet i Vietnam har Sverige sedan 1970-talet exporterat skoglig kunskap och skaffat stor erfarenhet inom utvecklingsfrågor. Sedan projektets tillkomst har de lokala bönderna i ökande omfattning börjat plantera träd på sina marker, träd som de säljer till massafabriker och träindustrier. Foto: Mats Sandewall.

4. Behov av skogligt kunnande i utlandet

Internationella trender och faktorer som påverkar skogssektorn i Norden och de institutioner och individer som har ansvar för skogsskötsel, förvaltning och utveckling av skogsbruk är transnationella och i snabbt ökande utsträckning genuint globala till sin natur. Med tanke på export av skogskunnande är det viktigt att kunna uppskatta den framtida utvecklingen inom sektorn, vilket naturligtvis är förknippat med många osäkerhetsfaktorer. Nedan följer en kort sammanfattning av några trender som den nordiska skogssektorn måste anpassa sig till för att följa den internationella utvecklingen och för att kunna förbättra sin ställning som aktiv medverkare inom bistånds-, konsult- och annan internationell, skoglig verksamhet. Trenderna bygger på en sammanställning av arbetet inom nationella tankesmedjor och framtidsstudier, verksamhetsplaner för multilaterala utvecklings- och skogsorganisationer samt på synpunkter från våra referensgrupper i Sverige och Finland.

4.1. Skogsindustrin

Sedan flera år pågår en markant förskjutning av skogsindustriella nyetableringar från de tempererade och boreala delarna av världen till de subtropiska och tropiska delarna. Det finns många anledningar till denna "tilting" från Nord till Syd. För de stora internationella skogsindustrikoncernerna är råvaran bara en av många faktorer i kalkylen. Andra viktiga faktorer är närhet till de mycket snabbt växande marknaderna i Asien och delvis också Latinamerika, rimliga energipriser, tillgång till utbildad men inte så

dyr arbetskraft, FoU, kapitaltillgänglighet, skattenivåer, politisk stabilitet, legal och fysisk infrastruktur. Vissa av dessa faktorer är geografiskt neutrala, men för många är fördelarna med en lokalisering i Syd uppenbara. Dessutom kan råvaruförsörjningen ofta tillgodoses billigare i regioner där tillväxten i plantager är fem till tio gånger högre än tillväxten i de flesta boreala skogar.

Den ekonomiska maktbalansen kommer att fortsätta att flytta från väst till öst. För närvarande är 60 % av den globala ekonomin koncentrerad i väst, men till 2030 beräknas den halveras och tillväxtekonomierna kommer då att stå för två tredjedelar av den globala ekonomin.

Att det är ekonomiskt rationellt att investera i Syd är ställt utom tvivel, annars hade trenden inte varit så markant. Dessutom välkomnas naturligtvis dessa investeringar av länderna i Syd som ett bidrag till deras ekonomiska utveckling. Samtidigt finns det berättigade farhågor om miljömässiga och sociala problem och kostnader kring en massiv uppbyggnad av en tung, energikrävande och "utsläppsbenägen" processindustri, ofta baserad på monokulturer av snabbväxande, icke inhemska trädslag, i länder med ibland bristfällig miljö- och social lagstiftning.

4.2. Skogen, miljön och internationella konventioner

Alltsedan FN:s första miljökonferens *The Human Environment Conference* i Stockholm 1972, men framförallt sedan *United Nations Conference on Environment and Development*

Eucalyptusplantage i Brasilien, med årlig produktion på 50–60 kubikmeter per hektar. Foto: Mats Olsson.

(UNCED) i Rio de Janeiro 1992, har skogen och dess direkta och indirekta roller för olika aspekter av den globala miljön varit i fokus. Ett stort antal konventioner reglerar i allt högre grad olika frivilliga och bindande åtaganden som länder signerat (se rapporten *Internationell skogspolitik*, KSLA 2010). Det gäller bland annat biologisk mångfald (CBD), ökenspridning (UNCCD) och klimat (UNFCCC inklusive Kyotoprotokollet). Dessutom finns ett stort antal konventioner, regelverk och frivilliga överenskommelser på regional nivå (EU, Europa, Östersjön, Barents hav) samt avtal för speciella aspekter, exempelvis handel med hotade arter av växter och djur (CITES), tropiskt timmer (ITTA), ”världsarv” med flera.

De globala skogliga frågorna, inte minst den eviga frågan om vi ska ha en internationell konvention om skogar eller endast ett ”non-legally binding agreement”, diskuteras inom ramen för United Nations Forum on Forests (UNFF).

Mer konkreta internationella skogsfrågor gällande resursinventeringar, statistik, metoder, definitioner, produkter och så vidare, dominerar agendan för FAO:s Committee on Forestry (COFO) som sammanträder vartannat år.

Som exempel på regionala ansträngningar att via ett bindande avtal främja ett uthålligt skogsbruk kan nämnas de europeiska skogsförhandlingarna. Europas skogsministrar beslöt i Oslo i juni 2011 att påbörja en process som inom två år ska leda till ett avtalsförslag, vilket ska behandlas av en extraordinarie alleuropeisk ministerkonferens före utgången av 2013.

Internationella avtal om timmer och handel med utsläppsätter påverkar idag utvecklingen inom den nordiska skogssektorn i allra högsta grad. Som exempel kan nämnas EU:s handlingsplan för skogslagstiftningens efterlevnad, styrelseformer och handel (FLEGT) och aktionsplanerna för att minska utsläppen från avskogning och skogsförstörelse (REDD+).

De internationella resursbehoven för kompetensutveckling inom handelsfrågor, skoglig inventering och uppföljning kommer inom en överblickbar framtid att vara mycket stora.

En aspekt på sambandet skog och miljö som ännu inte tagits upp i internationella konventioner, men som är av mycket stor och ökande betydelse nationellt och regionalt, är vattenfrågan. På många håll i världen finns det redan idag starka begränsningar gällande skogsodling där vattenförsörjningen anses hotad, exempelvis i Sydafrika, Australien och Israel. Många av de stora "River Basin Authorities", exempelvis runt Mekong, Nilen och Zambesi-floderna, har rekommendationer om skogsanvändning i flo-

dernas övre avrinningsområden. I vissa länder, framförallt i Latinamerika (till exempel Costa Rica), finns modeller för att ersätta skogsägare för *environmental services* (ofta vattenproduktion).

Skogsbruk tillskrivs tillsammans med övriga areella näringar en betydande roll för att minska hunger och fattigdom, för att öka livsmedelstryggheten och för att vara en motor för tillväxt.

Skogens potential att bidra till katastrofriskreducering och anpassning till klimatförändringar poängteras tillsammans med nödvändigheten av att tillämpa rättighetsperspektivet och tillvarata lokalsamhällets intressen.

Utbyte mellan experter från olika delar av världen är idag avgörande för att möta de globala utmaningarna. Ett tillfälle för sådant utbyte gavs vid ett möte om globala trender på KSLA 2011. Foto: Anna Ström.

4.3. Skogen, markanvändningen och konkurrensen om råvaran

En stark trend som definitivt är länkad till de komplexa och integrerade frågorna om klimat, energi och livsmedelsförsörjning, är den globala konkurrensen om odlingsbar mark mellan ”food, fibre and fuel”, det vill säga matgrödor, skogsråvaror och energigrödor av olika slag. Under 2011 arrangerade KSLA två seminarier under titeln *The global need for food, fibre and fuel – is there enough land to satisfy the demands?* Rapporten *The global need for food, fibre and fuel* (KSLA 2012) som tagits fram i samband med seminarierna visar att ett effektivt och långsiktigt brukande av jordens samlade resurser teoretiskt skulle räcka till för att täcka efterfrågan. I realiteten styrs dock investeringarna av en framtidstro som förutsätter goda jordar, en närhet till marknader, stabila och öppna styrelseformer och handelssystem, med mera. Därmed föreligger ofta en lokal och regional brist på råvaror. Effekten blir global brist på god mark och därmed även ökad konkurrens. Ett optimalt brukande med en ekonomisk bärkraft blir därmed enda sättet att säkra tillgång till mark.

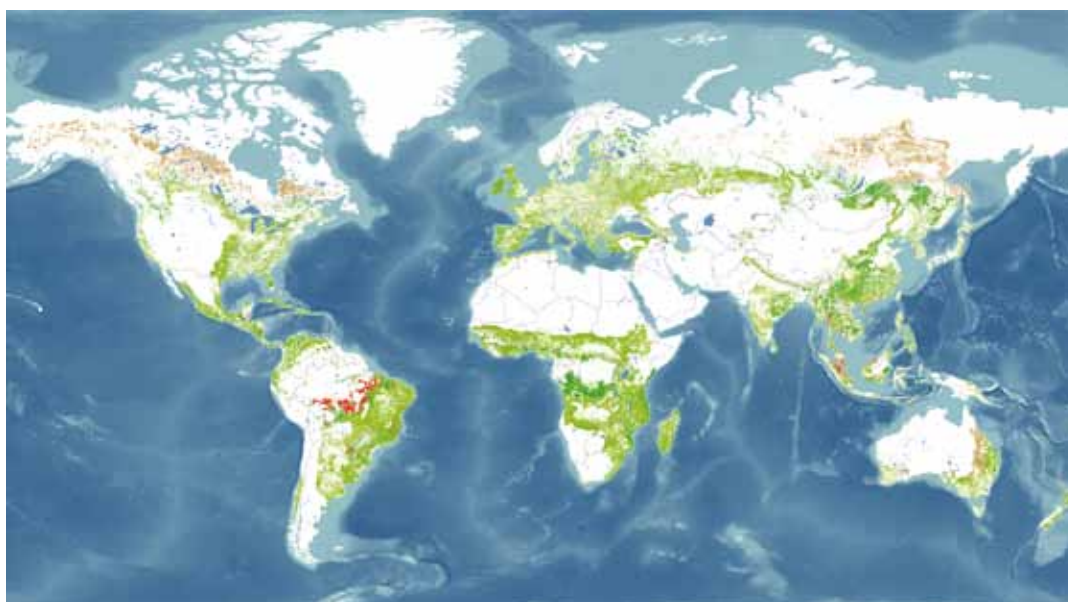
Skogsfolk och miljövännare av olika grupperingar är de enda som ser skog och träd som en odiskutabel resurs, men för det stora flertalet människor på jorden är *marken och dess produktionsförmåga* den primära resursen. Om skog avlägsnas permanent innebär detta för skogs- och miljöfolk oftast skövling. För de flesta andra, inklusive ”vanligt folk” och politiker i fattiga länder, är däremot användande av marken för matproduktion eller någon annan aktivitet som genererar inkomst för fattiga människor ett fullständigt legitimt och logiskt val, även om skog måste tas bort. Kanske kommer därmed snabbväxande och ekonomiskt bärkraftiga planteringar och naturskogar som genererar vä-

sentliga, reella inkomster genom *environmental services* och/eller ekoturism att vara de skogsformer som bäst klarar konkurrensen?

Att stigande matpriser ställer till problem i fattiga länder har vi blivit varse om, att intresset för koldioxidneutral bioenergi är stort och att till och med politiker nu börjar tala om behovet av kraftigt ökad skogsfiberproduktion är tecken på att denna trend är uppmärksammas även om sambanden inte är helt klara för alla. Det märkliga kan snart inträffa att kommersiellt skogsbruk, skogsägare och miljövännare måste finna gemensamma strategier för att försvara skogen som markanvändningsform! Det finns många olika exempel på nya former av brett skogligt samarbete mellan miljöorganisationerna och industrin. Som exempel på det globala planet kan nämnas *The Forests Dialogue* med en styrgrupp bestående av 25 medlemmar från de mest varierande organisationer. Ett regionalt exempel är *The Canadian Boreal Forest Agreement*.

Ett annat område med alltmera insatser på olika nivåer är restaureringen av förstörda eller degraderade landskap. Ett globalt partnerskap har skapats under namnet *The Global Partnership on Forest and Landscape Restoration* som ett nätverk för regeringar, organisationer, samfund och även individer (se <http://www.forestlandscaperestoration.org>). Bland de medverkande finns den tunga internationella miljöorganisationen IUCN. Avsikten är att återställa skogar och degraderade marker genom att kombinera produktion och miljö. Tillvägagångssättet innebär planering i tillräckligt stor skala för att kunna kombinera produktion och bevarande både av skog och av grödor.

Avskogning och degradering av skogsmark är inget sentida fenomen utan har pågått i sekler. Stora arealer av ursprungliga skogsområden har lagts kala och omvandlats till jordbruksmark då

FOREST AND LANDSCAPE RESTORATION OPPORTUNITIES

- Wide-scale restoration
- Mosaic restoration
- Remote restoration

OTHER AREAS

- Recent tropical deforestation

Potentialen för restaurering av världens skogar är stor, men konkurrensen om mark skapar tuffa utmaningar. Illustration från "Bonn Challenge on forests, climate change and biodiversity" 2011.

befolkningen ökat. Samtidigt har återstående skogar degraderats i stor skala, framför allt i tropikerna men även i Ryssland och Kanada finns stora behov av restaurering. Inom detta område har de nordiska länderna lång kontinuitet av uthålligt skogsbruk och mycket kompetens, vilket skapar förutsättningar för ett nytt fokusområde i mindre konfliktkänsliga områden. Det förblir därför viktigt att följa utvecklingen och aktivt delta i restaureringen av degraderad mark. Att stoppa degraderingen och återställa dessa landområden skulle ge många fördelar, som ökade inkomstmöjligheter

och ökad biodiversitet genom rent vatten, minskad erosionen, miljöer för vilt, biobränsle och andra skogsprodukter, samt motverkan av klimatförändringen genom trädens kolbindning. Därtill kan träd i jordbrukslandskap förbättra jordens bördighet, konservera jordens fuktighet och öka matproduktionen. Runt om i världen kan så mycket som två miljarder hektar erbjuda möjligheter för restaurering – en areal större än Sydamerika. Dessa områden kan användas för jordbruk och betesodling men merparten lämpar sig sannolikt bäst för odling av träd i kombination med annan markanvändning.

4.4. Skogligt utvecklingsamarbete

Det skogliga biståndssamarbetet har enligt flertalet bedömare minskat under 1990-talet och det är nu oftast en mindre, integrerad del av större landsbygdsutvecklings- eller miljö-samarbeten. Detta gäller inte bara Sverige och Finland, utan de flesta andra länder som tidigare haft ett omfattande skogligt samarbete med u-länder, till exempel Norge, Kanada, Holland, Tyskland och Storbritannien (Persson, 2003). Från att ha varit en ledande skogsbiståndsna-tion på 1970- och 80-talen är Sverige idag relativt osynligt inom det skogliga biståndsarbetet medan Finland tycks ha lyckats försvara det skogliga biståndet bättre.

Det finns dock ännu en hel del aktiviteter som upprätthålls av de nordiska länderna, exempelvis Sveriges samarbete och stöd till African Forest Forum och RFGI (Responsive Forest Governance Initiative i samarbete med CODESRIA) med flera. Finland ger bland annat via en del multilaterala organisationer såsom FAO stöd till klimatprojekt, uppgörande av nationella skogsprogram och skogsinventeringar. Norge har gått in för stora satsningar inom klimatsektorn, riktade mot en reducering av avskogningen. Men trenden beträffande direkta nationella insatser tycks fortsättningsvis snarast vara vikande i Sverige och Finland. Allt färre möjligheter till statlig finansiering fordrar därmed nya lösningar.

Mycket arbete inom svenskt bistånd utförs av internationella NGOs

och tankesmedjor, baserade i Mellan- och Västeuropa samt USA. Dessa organisationer arbetar huvudsakligen inom miljö- och policy-områdena, exempelvis IIED, IUCN, R&RI, WRI med flera. Få nordbor är involverade i detta arbete och kapaciteten att hämta hem information från dessa organisationer är begränsad. De prioriteringar som nu framträder tydligt inom till exempel jordbruk, livsmedelstrygghet, miljö och klimat gör dock att skogen är mera framträdande i utvecklingsamarbetet nu än på många år.

Trenden i dag är mångfacetterad. Det finns ett stort intresse för skogars och träds roll i klimatfrågan, inklusive hur detta ska kopplas till bevarande av naturskogen och hur det kan utgöra en eventuell inkomstkälla för u-länder via "clean development mechanisms" och som kolsänkor. Alla vill vara inblandade i detta arbete (förväntningarna om stora finansieringsmöjligheter för olika R&D-institutioner hägrar) men osäkerheten kring till exempel implemen-

Samarbetet med African Forest Forum, AFF, har skapat fina kompetensutbyten med Afrika.

teringen av REDD+ är stor. Det finns en reell "risk" att de nordiska biståndsmyndigheterna går till NGOs och tankesmedjor utanför våra länder, vilka har en förmåga att mindre blygsamt deklarerar sin kompetens. Alternativet vore naturligtvis att bidra till att utnyttja befintlig och bygga upp ny kompetens i Sverige och Finland för att aktivt delta i samarbete med u-länder kring restaurering och andra stora problem. Det är därför av vikt för den nordiska resursbasen och institutionerna att visa och marknadsföra den kompetens som finns inom landet.

Den kanske tydligaste trenden inom både jord- och skogsbruk, som belystes ovan, är den ökande konkurrensen om mark i kombination med snabbt ökande konsumtion av mat och träfiber, både för ved- och massabaserade konsumtionsprodukter och för energi, i u-länder. Privata investerare börjar åter bli intresserade av "konventionell" produktion av skog i till exempel Afrika. Det gäller framförallt planteringar av snabbväxande arter. Det finns en stor utvecklingspotential för u-länderna att svara för en ökande andel av den globala biomassa-produktionen, men det kan också skapa både sociala och miljömässiga problem. Här finns en stor möjlighet för Finland och Sverige, med vår relevanta erfarenhet av skogsproduktion, att hjälpa till att utnyttja potentialen på rätt sätt. I samarbete med experter och institutioner i utvecklingsländer kan vi bidra till att plocka erfarenheter från den nordiska skogsbruksmodellen och visa hur man kan dra ekonomisk, social och miljömässig nytta av denna trend.

4.5. Skogsfrågor, politik och konflikter

En komplex trend relaterad till alla de ovan nämnda faktorerna är att internationella skogsfrågor blir alltmer politiserade och konfliktbaserade. Detta har många orsaker: skogens

reella eller förmenta globala betydelse som råvarukälla och miljöstabilisator, den snabba avskogningen som trots detta sker, de ofta mycket oklara ägande- och nyttjanderättsförhållandena kring skog i framförallt utvecklingsländer, skogsresurser som drivkraft bakom regionala konflikter och korruption, svag lagstiftning och policier som inte följs, med flera (Persson, 2006).

Detta leder ofta till konfrontation och förklarade motsättningar i internationella diskussioner och bilaterala relationer, exempelvis mellan skog och jordbruk, mellan produktion och miljö, mellan stat och lokalbefolkningar, mellan internationell skogsindustri och lokalt utnyttjande, mellan nationell suveränitet och internationella överenskommelser med mera. I många av dessa internationella konflikter intar såväl regeringar som andra aktörer ofta ståndpunkter som mer syftar till att tillfredsställa egna, inhemska opinioner och parter än att hitta lösningar som är acceptabla för alla inblandade.

För skogsnationer som Finland och Sverige, som båda har stora intressen att försvara inom industri och handel med skog och skogsbase-erade produkter, och dessutom ambitionen att bidra till globala miljöfrågors lösning, är det av yttersta vikt att det finns en resursbas med kunskaper om nationers och aktörers agerande. Till exempel borde förståelsen öka för den djupa misstro och irritation som finns i många u-länder när krav framställs över hur naturresurser ska användas utan att länderna erbjuds kompensation för ekonomiska förluster på grund av icke optimalt resursutnyttjande. En stor utmaning för REDD+ är hur kompensationen ska fördelas lokalt utan att konflikter uppstår när lokalbefolkningen får minskade möjligheter att optimalt nyttja naturresursen skog på grund av att fokus istället ligger på uppbyggnad av kol-förrådet.

4.6. Skogsforskning

Trender inom skogsforskningen som är relevanta i ett internationellt sammanhang för Finland och Sverige är mångfacetterade och långt ifrån entydiga, men enligt International Union of Forest Research Organisations (IUFRO) kan fem mer eller mindre integrerade områden urskiljas:

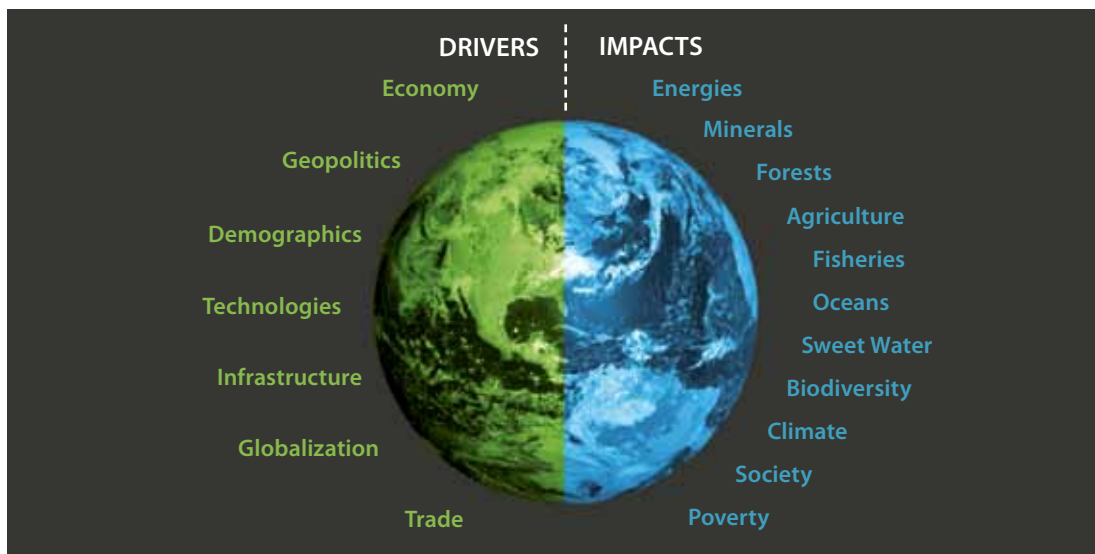
1. Skogar för människor.
2. Skogar och klimatförändringar.
3. Skog och Bioenergi.
4. Skog och bevarande av biologisk mångfald.
5. Skog och vatten.

Skogar och människor är sammanlänkade i flera avseenden. För ett stort antal människor spelar skogen en viktig roll för uppehälle, livsmedelssäkerhet, näring och som en källa till bränsle. Exempel på områden som IUFRO lägger särskild vikt vid är agroforestry, livsmedels-

försörjning och uppehälle (inklusive ved), skogar och människors hälsa, samt rekreation och naturbaserad turism.

Skogarna spelar potentiellt en viktig roll i klimatförändringen. De innehåller majoriteten av den kol som lagras i terrestra ekosystem. Samtidigt påverkar klimatförändringarna skog och människor med avseende på skogens hälsa, förändringar i trädens fysiologi, ökad andel insektsutbrott, skogarnas biologiska mångfald, produktivitet, störningsregimer och socioekonomiska effekter med mera. Exempel på områden som IUFRO lägger särskild vikt vid är skogliga störningsprocesser och klimatförändringar, alternativ för anpassning och kompromisser mellan anpassning, bevarande och sociokulturella behov.

Det finns ett snabbt växande intresse för att använda trä och andra typer av biomassa för bioenergi, biobränslen och biobaserade produkter. Detta skapar också konkurrens mellan nya biobaserade och traditionella skogsprodukter

Drivkrafterna inom naturresursförvaltning har en tvärssektoriell påverkan. Illustration från Sten Nilsson.

om fiber och påskyndar samtidigt utvecklingen av mer effektiv användning av förädlingsmaterial med utgångspunkt från slutanvändarnas krav. Exempel på områden som IUFRO lägger särskild vikt vid är konkurrens om naturresurser, miljömässiga och sociala konsekvenser, livscykelanalys, "Eco-effektivitet" vid produktion av skogliga produkter och bioenergisystem.

Skogen erbjuder en mängd olika livsmiljöer för växter, djur och mikroorganismer. Skogarnas biologiska mångfald är sammanlänkad med socioekonomiska faktorer, tillhandahållande av varor och tjänster för att mildra klimatförändringarna och förvaltning av genetiska resurser. Dock hotas skogens biologiska mångfald av avskogning, fragmentering, invaderande arter och den förändrade markanvändningen. Exempel på områden som IUFRO lägger särskild vikt vid är ekosystemtjänster, skogsekosystemens motståndskraft och anpassad skogsskötsel för skyddade områden.

Skogar och träd spelar en avgörande roll när det gäller att upprätthålla kvaliteten och tillgången till vatten. Kopplingarna mellan vatten, våtmarker och skogar visar vikten av att hantera ekosystemen i hela sin komplexitet. Exempel på områden som IUFRO lägger särskild vikt vid är effekter av olika markanvändning och på hydrologin, samt regionala interaktioner mellan skog och vatten (inklusive skogsplanteringsars vattenförbrukning, erosion, med mera).

IUFRO menar att hållbar förvaltning och skydd av våra skogar kommer att förbli det dominerande temat för skoglig forskning i framtiden på både global, regional, nationell och lokal nivå. Förståelse för insekternas och patogeners roller kommer att vara avgörande. Innovation av skogsprodukter, varor och tjänster samt en hållbar och ansvarsfull verksamhet kommer att spela en viktig roll för att skapa förutsättningarna för alternativa framtida handlingsalternativ. Exempel på områden som IUFRO lägger

särskild vikt vid är trender i efterfrågan på innovativa skogsprodukter, ekosystemtjänster och samhällsstyrning.

Den u-landsrelaterade forskning kring skog och träd, som bedrivs inom institutioner som CIFOR, ICRAF, CATIE med flera, har fokus på de "stora" integrerade frågorna som rör produktion, miljö och social utveckling och som är direkt policyrelevanta. Denna typ av forskning kan också sägas inkludera frågor som behandlas inom internationella konventioner och förhandlingar. Det kan vara anledning att utöka arbetet i Norden inom dessa områden, inklusive att få med institutioner utanför de rent skogliga fakulteterna, inte minst ur ett perspektiv att bedriva en kompetent omvärldsanalys.

I den andra änden av forskningsspektret finns den snabbt expanderande molekylärbiologiska och genetiska forskningen kring skogsträd, där Sverige och Finland är mycket framstående. Det har sagts att skogsbruket, vad gäller framtagande av bättre genetiskt material för produktion, klimattålighet, resistens med flera önskvärda egenskaper, är på en nivå som motsvarar jordbrukets för ett tusental år sedan. Detta håller dock snabbt på att förändras, inte minst mot bakgrund av de trender inom tillämpad forskning som nämns nedan.

Under många år har den "traditionella" skogsforskningen, det vill säga skogsproduktion, skötsel, skogsskydd, inventering och planering, gått på sparlåga och i värsta fall fått kraftigt minskade anslag. Det finns alltmer uppenbara behov av att kraftigt öka skogsproduktionen i Syd och på sikt även i Nord, både för ved och energi och som inkomstkälla för folk, företag och nationer, och för miljön. Detta kommer att tvinga fram ett behov av att återprioritera forskning kring produktion, skötsel och skydd av framförallt skogsplanteringar. Med Finlands och Sveriges långa och framgångsrika tillämpade forskning rörande våra

ganska ”enkla” skogar har vi potentiellt mycket att bidra med inom dessa områden och det är mot den bakgrunden som ett förslag om att bygga upp en forskarskola kring bland annat tropiska planteringar har tagits fram. Här finns också stora behov och möjligheter för ett ökat samarbete inom Norden.

Samnordisk Skogsforskning, SNS, är ett samarbetsorgan under Nordiska Ministerrådet, NMR. Samnordisk Skogsforsknings mål är att främja forskning inom hållbart skogsbruk och ge råd till Nordiska Ministerrådet i frågor om skog och skogsbruk. SNS önskar bidra till ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt ansvarsfullt nyttjande av skogarna. Områden för forskning är skogsbruk, skogar och övriga trädbevuxna områden, nyttjande av trä och träprodukter och även skogens icke kommersiella värden. SNS beviljar medel till skogsforskare i de nordiska länderna. I samarbetet kan också involveras forskare från baltiska länder, Ryssland och grannar i väst, till exempel Kanada. SNS samarbetar nära med The North European Regional Office of the European Forest Institute, EFINORD, och stödjer bland annat gemensamma nätverk. Vid beviljandet av bidrag gynnas projekt och nätverk med nordisk synergi, nya forskningsområden, samarbete med baltiska länder och övriga grannar, Europasamarbete och kommunikation. SNS har en styrelse och ett sekretariat som roterar mellan länderna i fyraårsperioder. Danmark är ordförandeland 2011–2013.

European Forest Institute, EFI, är en internationell forsknings- och policyorganisation baserad på en konvention som har ratificerats av 23 europeiska länder. Idag har EFI 130 associerade eller anknutna medlemsorganisationer i 35 länder samt fem regionala kontor och ett

projektcenter. Huvuduppgiften är att bedriva forskning och bistå med skogspolitiska råd (policy advice).

Såväl SNS som EFI och dess regionala kontor kan ur sysselsättnings- och samarbetsynvinkel vara intressanta för skogsforskare. Särskilt EFI:s huvudkontor i Joensuu och EFINORD kan vara naturliga kanaler för forskare som jobbar internationellt. Medverkan i nätverk och projekt ger viktiga kontakter till internationella aktörer. EFINORD främjar skogsforskningsnätverk inom den nordiska, Östersjö- och Nordatlantiska regionen. EFINORD är ett av de fem regionala kontoren inom EFI. De huvudsakliga målen för EFINORD är att:

- främja skogsforskning inom norra Europa och nätverk i Europa samt uppmana forskare i norra Europa att ta del i pan-europeiska och internationella projekt;
- öka regional synergi inom skogsforskning genom stöd till nätverk, forskarmöten, projekt och gemensamt utnyttjande av unika forskningsmiljöer;
- gynna forskningsaktiviteter som är betydelsefulla för norra Europa;
- bidra till EFI:s strategiska kärnfunktioner: forskning, policyråd, nätverkande, erbjuda information och stöd; och,
- invitera till och underlätta kommunikation av forskningsresultat – ge information om Europas skogar och aktörer.

Forskningsråden har inte getts stor plats i denna utredning, men de är ändå viktiga aktörer, inte minst för universiteten för att finansiera olika typer av strategiska satsningar.

5. Åtgärder och förslag som främjar spridning och export

För att vi ska kunna hävda oss på exportmarknaden för tjänster inom området skoglig know-how måste mer stöd ges i form av sektorsövergripande, gemensamma åtgärder som utvecklar och mobiliserar det skogliga kunnandet och bidrar till att öka utbudet av konkurrenskraftiga tjänster från våra länder. Nedan följer åtgärdsförslag riktat till olika sektorer och aktörer i Sverige och Finland.

5.1. Skogliga ministerier/departement och skogsförvaltningen

Särskilt globaliseringen, utvecklingen inom Europa och klimatfrågan har medfört att den politiska viljan för ökat internationellt deltagande har ökat. Dock står det klart att den politiska förankringen rörande ökade internationella skogliga aktiviteter behöver förstärkas i både Sverige och Finland om vi i framtiden ska kunna konkurrera på en global marknad. Beskrivningen av hur förvaltningen av internationella skogsfrågor fungerar i våra länder antyder att samordningsfrågorna har arrangerats mycket grundligt i Finland. Stor tyngd har lagts vid engagerandet av andra, till skogssektorn närliggande branscher. Vidare är förvaltningen av de internationella skogsfrågorna något mera decentraliserad i Sverige än i Finland. I båda länderna leds det internationella skogspolitiska arbetet av ministeriet respektive departementet, men arbetssätten skiljer sig något.

I *Finland* läggs stor vikt vid samordningen av internationella skogspolitiska frågor över sektorsgränserna. De centrala ministerierna gällande skogs- och miljöpolitiska frågor är

jord- och skogsbruksministeriet som leder skogspolitiken, miljöministeriet som ansvarar för biodiversitets-, klimat- och andra miljöfrågor, utrikesministeriet som har hand om biståndsfrågorna, samt arbets- och näringsministeriet som leder industripolitiken. Principbeslut och andra tyngre frågor lyfts vanligen till regeringsbehandling efter samordning mellan ministerierna. Ett av de centrala samordningsorganen är *rådplägningsdelegationen för internationell skogspolitik* som har en rådgivande ställning under jord- och skogsbruksministeriet. Medlemmarna kommer från de nämnda ministerierna, universitet och olika organisationer inom skogs- och miljösektorn.

Delegationen stödjer till exempel framtagandet av Finlands positioner inför internationella förhandlingar, såsom UNFF-sessioner, följer utvecklingen inom den internationella skogssektorn och stödjer samordningen mellan den internationella och nationella skogspolitiken. Delegationen fungerar samtidigt som en arbetsgrupp för det Nationella Skogsprogrammet 2015 och dess uppföljning. Internationella skogspolitiska riktlinjer och omvärldsanalyser ingår i detta program.

Ett annat centralt organ är *Skogsrådet*, som tillsatts av jord- och skogsbruksministeriet. Det består av ett antal medlemmar som representerar olika former av användning av skog och har som uppgift att bistå ministeriet i vittgående och principiellt viktiga skogspolitiska frågor. Skogsrådet följer med implementeringen av det Nationella Skogsprogrammet 2015 och förbereder dess uppdatering.

Förutom i formella arbetsgrupper och delegationer samarbetar de finska ministerierna på tjänstemannanivå, särskilt inför olika internationella möten för att säkerställa samordningen i skogsfrågor. För beredningen av skogsfrågor inom EU finns det inom jord- och skogsbruksministeriet en särskild, brett upplagd skogspolitisk sektion, som verkar under jordbruks- och livsmedelsutskottet.

De internationella skogsfrågorna på jord- och skogsbruksministeriet i Finland är förlagda till skogsavdelningens internationella enhet för EU och internationella frågor. Enhetens uppgift är att aktivt inverka på skogssamarbetet och dess utveckling inom EU och övriga Europa genom att vara med om att bereda och koordinera skogsfrågor inom EU samt att arbeta med övriga internationella frågor som gäller skogar och skogsbruk. Till enhetens uppgifter hör också nordiskt skogssamarbete, närsamarbete och bilateralt skogssamarbete där samarbetet med Ryssland har en viktig roll. Enheten sköter dessutom koordineringen mellan internationella och nationella skogsärenden. Den internationella skogspolitiken är såtillvida centraliserad i Finland att det inte finns någon separat myndighet, såsom Skogsstyrelsen i Sverige, som assisterar landsbygdsdepartementet.

Vid jord- och skogsbruksministeriet finns det ytterligare en egen internationell enhet knuten till jordbruksavdelningen som bistår ministeriet och den övriga förvaltningen i internationella frågor som omfattar flera avdelningars intresseområden. Dessutom behandlar enheten i samarbete med andra avdelningar vitt omfattande frågor som hör till handelspolitiken eller EU:s utvidgning. Enheten kan beskrivas som en koordinations- och stödenhet med uppgifter bland annat inom handelspolitiken, OECD-, FAO- och EU-ärenden samt nordiskt och närområdessamarbete.

I det finska jord- och skogsbruksministe-

riets framtidsblick mot år 2020 lyfts åtgärder fram, vilka har som mål att stärka den skogsbaserade näringsverksamheten och dess lönsamhet. Skogskunnandet hör till de områden som man vill förbättra. För att kunna förstärka kunnandet och därmed bättre förmå inverka på internationell och EU:s skogspolitik borde skogsbranschens konkurrenskraft förbättras. I detta hänseende är målet att utveckla forskningsstrukturer, koncentrera det strategiska toppkunnandet och skapa kunskapskluster och nätverkssamarbete mellan forskningsinstitut. Skogsbranschens utbildning föreslås grunda sig på arbetslivets behov, så att antalet utbildade och strukturen på olika utbildningsnivåer i läroanstalterna samt undervisningens innehåll motsvarar branschens behov. Vad gäller samordningen tycks den allmänna uppfattningen vara att den finska modellen med brett upplagda samordningsgrupper, såsom Rådplägningsdelegationen för internationell skogspolitik, fungerar väl. Det är därför viktigt att denna koordinerande och skogspolitiska funktion upprätthålls.

Sverige har i princip samma uppdelning av ansvar mellan olika departement som i Finland. Landsbygdsdepartementet ansvarar för de skogspolitiska frågorna, Miljödepartementet för biodiversitets-, klimat- och andra miljöfrågor, Utrikesdepartementet har hand om biståndsfrågorna och Näringsdepartementet ansvarar för industripolitiken. Vad det gäller den centrala samordningen för internationella skogsfrågor har Landsbygdsdepartementet inrättat ett nationellt samråd för internationella skogsfrågor där landsbygdsministern sitter som ordförande. I samrådet deltar ett 20-tal organisationer, myndigheter och departement och de träffas två gånger om året.

De svenska ståndpunkterna inför internationella skogsmöten tas fram i olika steg. Tjänstemän på Landsbygdsdepartementet och

Politisk support är avgörande för ett framgångsrikt internationellt arbete. Under 2011 skrev statsminister Reinfeldt samarbetsavtal med Chiles president Piñera. Foto: Alex Ibáñez.

Skogsstyrelsen samt ibland i samarbete med annat departement eller myndighet, tar fram en preliminär svensk ståndpunkt som kommuniceras med olika intresseorganisationer och genom till exempel Samrådet om internationella skogsfrågor som omnämns ovan. Dessutom ges intressentgrupperna möjlighet att ge synpunkter och komma med inspel genom de mer informella samråd som Landsbyggsdepartementet anordnar inför större internationella skogsmöten.

För att säkerställa samordningen i Regeringskansliet mellan olika departement inför alla typer av internationella möten, så att Sverige för fram samma budskap oavsett om det är ett miljö-, klimat- eller ett skogsmöte som man deltar i, har man så kallad gemensambereordning av svenska ståndpunkter inför varje internationellt möte. Det innebär att Sverige kan agera samordnat i olika frågor inom till exempel miljö- och skogspolicyområdena.

Som stöd för det internationella skogliga arbetet tog Regeringen i april 2012 fram *Pro-*

gramförklaring för Sveriges internationella skogspolitik, som vill tydliggöra de kärnvärden som bör vara i centrum när Sveriges röst höjs i den internationella skogspolitiken och som kan sammanfattas i tre nyckelord: hållbarhet, ansvar och konkurrenskraft.

Programförklaringen ligger väl i linje med ”Skogsriket – med värden för världen” som är regeringens vision för att skapa förutsättningar för nya arbetstillfällen med anknytning till skogen och därigenom bidra till ekonomisk utveckling på landsbygden och i småortssverige. Skogsriket är uppbyggt kring fyra grenar: Hållbart brukande, Förädling och innovation, Upplevelser och rekreation samt Sverige i världen. I handlingsplanen konstateras bland annat att det i Sverige finns gedigen skoglig kompetens som kommer världen till nytta genom export och aktiv skogspolitik. Vidare pekar man på att genom innovation kan exporten växa ytterligare. Slutligen slås det fast att Sverige ska ha en stark representation i internationella sammanhang och sprida kunskap om den svenska modellen.

5.2. Utrikesförvaltningen och utvecklingshjälpens centrala organisationer

För den skogliga biståndsverksamheten har utrikesministeriet i Finland publicerat riktlinjer som ger huvudprinciper, geografiska tyngdpunktsområden, teman och instrument för insatser i utvecklingsländer (Ministry for Foreign Affairs 2009). I och med att ett nytt program för utvecklingsbiståndet har lanserats år 2012 finns det ett behov av att se över dessa mer detaljerade riktlinjer för skogsbranschen. Tyvärr tyder mycket på att det finns en risk för att skogen får mindre uppmärksamhet än tidigare, eftersom hela branschen behandlas mycket knapphändigt i det nya programmet. I Sverige är skog inget eget politikområde, istäl-

Jan Heino bekantar sig med skogsbruket och agroforestry i Kerala, Indien, i december 2010, sakkunnigt guidad av generaldirektören för Keralas skogsadministration.

let faller det inom landsbygdsutveckling eller jordbruk och därmed har inga riktlinjer publicerats specifikt för skog. I mitten på 1980-talet låg biståndet till skog i storleksordningen 450 mkr per år. År 2011 uppgick det till ungefär 100 mkr. Dagens projekt är betydligt mer komplexa med sektoröverskridande samarbeten i högre grad än i de tekniska projekt som gavs stöd under tidigare decennier.

Trots att skogen berörs mycket kortfattat är de åtgärder och mål som ingår i Finlands utvecklingspolitiska åtgärdsprogram 2012 dock värda att beakta också med tanke på export av skogligt kunnande. Enligt programmet är målet bland annat att verka för en inkluderande och sysselsättande grön ekonomi genom att stödja utvecklingsländernas kapacitet och möjligheter att dra nytta av handeln samt att delta i regionala och multilaterala handelsförhandlingar. Vattenförsörjningen och förvaltningen av vattentillgångar betonas också starkt.

Våra länder har ett skogligt kunnande av hög klass som motiverar bibehållandet av skogssektorn som ett nyckelområde inom utvecklingsarbetet. För att upprätthålla specialkunnandet inom biståndsarbete bör en tillräckligt omfattande projektverksamhet ingå i den utvecklingshjälp som våra länder levererar. Även om en uppbackning av regeringar och myndigheter behövs på olika sätt borde statens stöd dock inte leda till att statliga organisationer utsträcker sin verksamhet till områden där den privata sektorn redan

fungerar väl, vilket skulle medföra en konkurrenssituation. Statens roll vid exporten av skogskunskap ska närmast styras till att initiera ny verksamhet och till att skapa nätverk för samarbete på nya exportmarknader samt till att stödja marknadsföring av vårt skogskunnande.

Utrikesförvaltningen och de centrala organisationerna för utvecklingshjälp har viktiga roller i arbetet med samordning av omvärldsanalys och kompetensfrågor. De bör stödja de enskilda nationella aktörerna under uppbyggnaden av deras omvärldsanalys.

En starkare nordisk resursbas och kompetens är en nödvändig byggsten för en utveckling av kvaliteten på det nordiska utvecklingsarbetet. Regeringarna har stora planer på förändringar i riktning mot mer effektivitet och kvalitet. Det finns dock fortsatt anledning att vara bekymrad över insikten på politisk eller myndighetsnivå rörande behovet av att en markant förstärkning av givarlandets kompetens

krävs för att leverera ett bättre bistånd. Tvärtom tycks det som om man inte prioriterar några av de mest framgångsrika kompetens- och rekryteringsfrämjande åtgärderna.

Antalet tjänster utomlands för nyss utbildade och unga biträdande skogsspecialister borde utökas inom både projektarbete och multilaterala organisationer (APO, JPO, BBE, etc.). Våra ansvariga myndigheter bör kunna ges möjligheter att finansiera fler Junior Professional Officers/Associate Professional Officers än vad som är deras eget minimibehov. Därutöver finns en efterfrågan av att sekondera fler personer till viktiga organisationer som CIFOR, FAO, EU, Världsbanken, IUFRO och ITTO. Möjligheterna till organisationssamarbete är många, men utnyttjas lite. Ofta vore det idealiskt att en sådan person kunde komma från en nordisk institution som kan ha samarbete med organisationen i fråga. För att förstärka forskningskapacitet av relevans för utvecklingssamarbeten bör utvecklingshjälpens ansvariga och universiteten gemensamt satsa på att i högre grad skicka Post Doc-stipendiater bland annat till internationella organisationer såsom CGIAR-institutionerna.

Vidare bör utrikesförvaltningen kräva mera "lärande" av sina myndigheter och stimulera ökat lärande från pågående skogs- och landsbygdsutvecklingsprojekt (Persson 2007). Baserat på utförda evalueringar internationellt och i våra länder kan konstateras att Junior Professional Officers, Bilateral Biträdande Experter, Minor Field Studies och Yngre Konsulter uppenbarligen haft en avsevärd kompetens- och intressehöjande effekt. För många unga är en sådan post ett första steg ut på den internationella arbetsmarknaden. Så tidigt som 1984 visade till exempel en undersök-

ning att av de SLU-studenter som fått Minor Field Studies var 60–70 % internationellt verksamma några år efteråt. En ökad satsning på dessa program är starkt efterfrågad.

I utvecklingsarbetet borde vi trygga det tilläggsvärde som fås då våra länders skogskunnande används. Även om det finns nya tillvägagångssätt och finansieringsinstrument, så fordrar frågan utredning, speciellt med tanke på företag på de fria marknaderna. Att upprätthålla ett tillräckligt antal mångsidigt kunniga skogsexperter (en kompetensreserv), som kan hävda sig och verka på en konkurrensutsatt marknad, har uppenbarligen blivit ett problem. Vad som behövs är ett samförstånd om vissa gemensamma åtgärder mellan statsmakten och de företag som erbjuder sina skogliga tjänster på den öppna marknaden. Statligt stödda forsknings- och utbildningsinstitutioner bör avsätta medel för att bygga upp en kompetensreserv. Riksskogstaxeringen är ett exempel på ett område där den internationella efterfrågan är stor. Ett alternativ är att arbeta med en kompetensreserv genom olika former av tankesmedjor, i likhet med den amerikanska och brittiska modellen. Den svenska skogliga tankesmedjan för internationella skogsfrågor (SIFI) är ett steg i rätt riktning, men dess kapacitet behöver utökas för att den ska kunna bli en stark aktör på den internationella marknaden.

Det skogliga utvecklingssamarbetets framtid får inte bara handla om att ge finansiellt bidrag till ekonomiska, sociala och miljömässiga (till exempel klimatpositiva) åtgärder utan i hög grad också om att nordisk expertis och institutioner och företag aktivt ska delta i sådant samarbete. Detta kräver kunskap, kapacitet och erfarenhet, men kommer också att bidra till att utveckla biståndet

Sida har ett strategiskt ansvar att satsa på svenska tankesmedjor och konsulter.⁹

Drivningsmetoderna kan skilja sig avsevärt mellan olika delar av världen. Den lunnare som används för att släpa hela stammar i USA (foto: Fredrik Ingemarson) kan motsvaras av en elefant i Laos (foto: Björn Svensson/SKOGENbild).

till ett mer effektivt verktyg, till exempel som stöd för utvärdering av olika forsknings- och näringslivsprojekt.

Sverige och Finland satsar relativt mycket på bistånd i en europeisk jämförelse. Ett av resultaten bör vara uppbyggnaden av en nordisk kompetensbas med internationell erfarenhet och kunskap om internationella förhållanden, inte bara för biståndets utan för hela samhällets behov. EU:s upphandlingsregler får inte hindra oss i arbetet, men just nu är våra länder lika aktiva i att bygga upp resursbasen i andra EU-länder som i Sverige och Finland. Som tidigare nämnts går stödet i dessa länder också ned. Mandaten för utvecklingshjälpen bör utvidgas till att även stödja internationaliseringsfrågor så att också våra egna länder kan få något tillbaka och bygga upp en bred och konkurrenskraftig kompetensbas.

I det finländska utrikesministeriets utvecklingspolitiska principer för skogssektorn ger man betydelsen av internationellt kunnande inom skogsbranschen en viktig roll: ”Finland stödjer internationell undervisning och forskning i skogsbranschen tillsammans med branschens nätverk, organisationer och universitet. Utvecklingen av undervisningen kommer att fokuseras på internationella problem, vars lösning förutsätter verkligt världsomfattande samarbete.”

5.3. Skogsbranschen

Intresset överlag för skogsbranschen borde ökas genom olika kampanjer. Det finns ett starkt behov av att öka branschens attraktionskraft för att säkerställa rekryteringen av högklassiga studenter och därmed kompetensförsörjningen.

Att ta fram skogsbranschens internationella karaktär borde vara en fördel då vi försöker motivera flera att söka in till skogsbranschens utbildning. Finlands skogscentral, som bildades i januari 2012, kan också delta i uppgifter gällande internationellt samarbete. Skogscentralen arbetar bland annat med information till skolor och 4H. Många som får ett intresse för skog vid unga år kommer sedan in i ett yrke inom branschen. Erfarenheten från Sverige och Finland talar för att en ständig kontakt med skolor och elever i ett tillräckligt tidigt skede är fruktbart. Det svenska informationsexemplet med stor kontaktyta från skogssektorn mot elever i gymnasiet genom den så kallade "Framtidsresan" fungerar väl med tanke på rekrytering. Marknadsföringen förutsätter att det ges en riktig bild av branschen. Det svenska projektet "Skogen i Skolan", som bedrivs av Föreningen Skogen, och den Finska Forstföreningens långsiktiga samarbete med grundskolans lärare och elever med stöd av skogsnäringens aktörer, kan i detta sammanhang ses som föredömliga. Likaså är det skäl att fortsätta med åtgärder som den finska kampanjen "Skogen talar" för att stödja bilden av vår attraktiva sektor och därmed möjligheterna för framtida rekrytering.

I samband med Världsskogskongressen 2009 i Buenos Aires förnyade IUFRO och FAO sitt samarbetsavtal 60 år efter undertecknandet av det första avtalet. FAO:s skogsexpert Olman Serrano, IUFRO:s president Don Koo Lee och Jan Heino.

Det finns en mycket hög uppfattning om kvaliteten på nordiskt skogligt kunnande på internationella arenor. Detta goda renommé borde nyttjas då vi strävar efter att främja exporten av skogskunnande. Samtidigt finns det skäl att beakta de rådande lokala förhållandena i varje enskilt fall i relation till det tillbuds stående nordiska kunnandets styrkeområden och svagheter. Våra länders allmänna framtoning, image eller varumärke är sannolikt inte heller betydelselösa med tanke på export av skogskunnande. Särskilt de nordiska elementen med positiv koppling till natur och kunnande och skogar, borde utnyttjas i marknadsföringen av vårt skogliga know-how. Ett känt varumärke eller "brand" underlättar, men förtroendet måste förtjänas i varje enskilt projekt.

Dåliga nyheter om skogsbranschen kan inverka negativt på rekryteringen av studenter. Det tar lång tid att bygga kapacitet, program och nätverk med internationell ryktbarhet och det går snabbt att radera det. Vår egen syn på våra jobb och vår sektor är avgörande. En aktör med en olycklig nyhet kan ha en kraftig negativ inverkan på möjligheterna att attrahera unga att börja studera skog. Vi bör fråga oss vilken bild vi ger ut till media. Hur kan vi locka unga till branschen ifall vi inte själva ger en positiv bild och visar att vi tror på dess framtid?

Skogsnäringen behöver öka sin närvaro på den globala arenan, bland annat inom internationella processer, samt stötta olika nätverk för att säkra ett långsiktigt uppbyggande av resursbasen. Det strategiska värdet av ökad delaktighet i internationella processer (till exempel EU-samarbete som FLEGT-processer, UNFF, konventionerna om Klimat och Biologisk Mångfald, Forest Europe, FAO, ITTO, IUFRO med flera) måste tydliggöras för att det nordiska näringslivet i högre grad ska öka sin närvaro.

Branschen borde aktivt delta i utvecklingen av kompetens för utvecklingsarbete. En mycket viktig uppgift är bland annat att skapa förutsättningar för internationella examensarbeten och praktikplatser åt studenter. De har en förväntan att tidigt i utbildningen få en presentation över vad näringen kan erbjuda under utbildningens gång, extrajobb med mera. Därmed bör närings- och sektorrepresentanter komma med vissa utfästelser till universiteten och studenterna. Det skulle också vara önskvärt att bygga upp någon form av mäklarfunktion för att finna praktikplatser och tjänster utomlands i samarbete med bland annat näringen och de ansvariga myndigheterna. För att öka intresset för internationella frågor bör en tydlig internationell dimension även lyftas in i skogsnäringens nationella verksamhet, till exempel med hjälp av utbildning, utbyten och meritringssystem.

Finansiering av doktorander och professorer är mycket värdefullt för att bygga upp den skogliga industriella kompetensbasen. Industrins satsningar i u-länder är ofta svärbedömda och

kräver komplexa analyser inom många olika områden. Genom att näringen tillsammans med biståndsinstitutioner utvecklar ”bistands-/businesskoncept” kan båda parter dra stor nytta av varandras kunskap och dessutom koppla in olika forskningsinstitut och universitet i verksamheten. Ett sådant exempel är ett förslag inom SLU på en forskarskola inom skogsförnyring/skogsrestaurering (det vill säga agroforestry, restaurering av degraderad mark, snabbväxande planteringar, bondeskogsbruk) för uppbyggnad av kompetens kring produktions-, miljö- och sociala frågor. Inrättandet av en sådan skola kunde basera sig på ett utökat samarbete mellan Sverige och Finland. Ett annat sätt är att stödja oberoende internationella skogliga tankesmedjor som exempelvis SIFI.

Internationell erfarenhet bör värdesättas genom att exempelvis uppmuntra studentengagemang i internationella nätverk och stötta tjänstledigheter för utlandstjänstgöring. Möjligheterna för äldre fackpersonal inom skogsbranschen för att lösgöra sig för en bestämd tid för internationella uppgifter bör förbättras. Utgångsläget borde vara att inte endast staten, utan också andra arbetsgivare oftare än nu kunde uppmuntra eller åtminstone tillåta anställda att för en viss tid äta sig internationella uppgifter, utan att retrurrätten till den reguljära tjänsten blir hotad.

Organisationer som anställer folk för att jobba utomlands tenderar ofta att föredra seniorer som naturligtvis ofta har längre erfarenhet, men detta reducerar möjligheterna

De centrala skogsfrågorna är mången gång globala till sin natur, men uthålliga lösningar oftast lokala. Foto: Pia Barklund.

för unga. Knappheten på inkörsportar när det gäller jobb utomlands för unga är markant. De nordiska skogsorganisationerna bör utöka sitt stöd för internationella uppdrag, i form av utbildning och stöd till unga för utlandsvistelse.

Det nordiska skogstekniska kunnandet och den nordiska skogsmaskinbranschen uppvisar traditionellt en hög nivå. Verksamhet baserad på detta kunnande har dock i mycket begränsad omfattning sträckt sig över våra gränser. Skogsmaskinföretagande på export förekommer endast sporadiskt, trots att det tidvis funnits stora möjligheter för internationella skogsuppdrag. Troligen borde kunskapsbasen för skogsmaskinföretagare och -förare förbättras för att möjliggöra och stödja export av dessa tjänster. Utbildningen för skogsmaskinförare borde bland annat beakta språkkunskaperna mera än vad fallet är idag.

5.4. Fackförbunden

Fackförbunden borde påverka inställningen bland arbetsgivarna till internationellt arbete. Arbetsgivarna borde generellt bevilja tjänstledighet och betrakta internationellt arbete som en merit. Chefens roll i organisationen är viktig – en positiv inställning till att låta anställda pröva på arbete utomlands kan vara avgörande för en framtida karriär.

Att hitta den första arbetsplatsen utomlands är ofta en mycket utmanande uppgift, bland annat på grund av brist på tidigare erfarenhet och en karriär som ännu är i stöpsleven. Därför bör fackförbunden, i samarbete med andra skogsorganisationer, förmedla och intensifiera informationen om skogsbranschens internationella arbetsmarknader och möjligheterna för intresserade medlemmar att ansöka om sådana tjänster. Vi uppmanar fackförbunden att arbeta vidare med och utveckla mentorverksamheten. Vidare bör de förse studerande med relevant in-

formation och skapa utvecklingsplattformar för nybörjare som söker sig utomlands.

Fackförbunden har en central roll både i sin direkta kontakt med unga studerande och via medlemsbrev och webbinformation till hela medlemskåren. Forstmästarförbundet i Finland har till exempel utvecklat sin hemsida och tagit in en förteckning över öppna jobb i utlandet. Uppgifter om internationella jobb hittar man också på METO-Skogsbranschens Experter hemsida. I Sverige finner man uppgifter om tjänster utomlands på SIFI:s (tankesmedjan för internationella skogsfrågor) hemsida. En gemensam nordisk portal för skogliga utlandsjobb kunde ytterligare förbättra situationen. Fackförbunden ger också värdefullt stöd för tecknande av arbetsavtal och kontroll av förhållanden och andra villkor under uppdrag utomlands.

5.5. Universitet och yrkeshögskolor

5.5.1. Forskarskolor

Globalt finns det ett stort behov av forskning inom skog. Det finns många frågor runt minskad avskogning, restaurering av degraderad mark, snabbväxande planteringar, småskaligt skogsbruk och nya skogsprodukter. Ett forskningsområde av intresse ur våra länders synvinkel är också den internationella skogspolitikerna och biståndsproblematiken. I Sverige har det varit svårt att få till stånd en verkligt aktiv forskning om internationella skogsfrågor och insatserna har varit relativt få (det vill säga att det som gjorts har varit beroende på det personliga intresset hos några framstående forskare). För att förbättra situationen har det vid ett flertal tillfällen föreslagits att Sverige initierar en forskarskola inom skogsförnyring/skogsrestaurering (det vill säga agroforestry, restaurering av degraderad mark och

snabbväxande planteringar, bondeskogsbruk). Huvudmålet föreslås vara att inrikta utbildningen mot studenter från en u-landsregion, till exempel Östafrika. Yngre personer med olika utbildningsbakgrund bör rekryteras för att arbeta med forskningsfrågor i anslutning till programmet. Nordiska studenter bör också engageras i arbetet som Bilateral Biträdande Experter eller Junior Professional Officers. En forskarskola av denna typ bör i idealfallet vara samnordisk, men vi föreslår att Finland och Sverige driver programmet initialt.

Det rekommenderas således att bygga upp en multidisciplinär forskarskola med ett 20-tal deltagare. Forskningsuppgifterna bör identifieras i en dialog med projekt, program, praktik och lokalbefolkning. Uppgifterna måste vara av värde i det praktiska arbetet och samtidigt ha en vetenskaplig utgångspunkt (det vill säga att resultatet ska kunna publiceras i vetenskapliga artiklar eller i en monografi). Vidare bör "lärande" vara ett viktigt delmål. Kurserna bör genomföras av universitet i u-landsregionen och i Norden. Socioekonomiska och politiska frågor bör utgöra grundläggande komponenter i programmet. Flertalet handledare bör komma från u-landsregionen, men det är också nödvändigt att involvera nordiska lärare, handledare, forskare och rådgivare.

Ett viktigt delmål är att i högre grad involvera nordiska universitetsinstitutioner inom forskning på utvecklingsfrågor, vilket skulle stärka kompetensen vid dessa. Studenter och handledare som ingår i forskarskolan bör någon gång per år mötas på seminarier i regionen. Forskarskolan stärker kompetensutvecklingen genom:

- Ökad kunskap om agroforestry, restaurering av degraderad mark, snabbväxande planteringar och bondeskogsbruk.
- Ökad kompetens att arbeta med dessa frå-

gor vid några nordiska och afrikanska universitet.

- Intresset för global skogsforskning ökar vid nordiska universitet eftersom fler forskare engageras i arbetet som handledare.
- Bredare förståelse av utvecklingsprocessen och andra sektorer genom att studenterna arbetar i tvärvetenskapliga team.

I Sverige finns det erfarenhet från liknande modeller genom att Sida under de senaste 20 åren finansierat miljöekonomisk kapacitetsuppbyggnad genom Enheten för Miljöekonomi (EME) vid Göteborgs universitet. Målen har varit att: 1) skapa nationell kapacitet i ett antal länder för undervisning, handledning, forskning och rådgivning; 2) utveckla miljöekonomiska metoder för tillämpning i utvecklingsländer, samt 3) skapa en svensk kapacitet för rådgivning till Sida.

I Finland har Helsingfors universitet under några årtionden utvecklat denna typ av verksamhet inom ramen för Viikki Tropical Research Institute, VITRI. Erfarenheterna av detta arbete är överlag positiva och kunde utgöra en utgångspunkt för ett utvidgat samarbete mellan universitet i våra länder, också med en forskarskola som mål.

VITRI:s utveckling började år 1980 och utgick ursprungligen från ett samarbete med Kasetsart University i Thailand. I och med att en professur i tropisk skogsskötsel grundades år 1984 blev VITRI delaktigt i besöks- och plantskoleprojekt i Indonesien, Sudan och Kenya – samtliga fick u-landsbistånd från Finland. Aktiviteterna har senare omfattat också Centralamerika, Västafrika och Kina. I dag har VITRI forskning, utvecklings- eller utbildningsarbete också i Etiopien, Tanzania, Ghana, Indien, Laos och Costa Rica.

Bland de forskningsämnen som VITRI är engagerat i kan följande nämnas:

- Byskogsbruk (community-based management of forests and trees).
- Restaurering av skogslandskap.
- Föryngring och successionsekologi av träd i naturskogar.
- Skötsel och modellutveckling av tropisk skoglig mångfald.
- Skogsträdens ekofysiologi och populations-ekologi.
- Kolfixering i naturliga och artificiella (man-made) produktionssystem.
- Plantageskogsbruk.
- Skötsel och modellutveckling av agroforestry-system.

Det dominerande temat i det mesta av VITRI:s arbete idag är rehabilitering av degraderade marker, skogar och agrokulturella produktionssystem. Starka institutionella band har skapats till flera universitet, skogsforskningsinstitut och internationella organisationer. Detaljerad information om VITRI:s historia, institutionella profil och pågående verksamhet finns på <http://www.helsinki.fi/vitri>.

Även Östra Finlands universitet har kontinuerligt ökat sina satsningar på internationellt skogligt samarbete. Tyngdpunkten har legat på Ryssland, men också samarbetet med Kina har utvecklats. Vidare har en del av yrkeshögskolorna i Finland tagit in smärre internationella komponenter i sin verksamhet.

Inom SLU har forskning och kapacitetsbyggnad med relevans för skog under lång tid varit spridd på många institutioner och flera fakulteter. Med start under 2012 görs ett arbete för att samordna aktiviteter kring global utveckling inom ett nytt kansli vid universitetets ledning där multidisciplinär samordning eftersträvas kring fem prioriterade teman, av vilka "Restoration of degraded rural landscapes", "Land-use and climate change" and "Efficiency in farming systems" är mest relevanta i för-

hållande till skog och agroforestry. Idag är dessa forskargrupper aktiva i Indonesien, Malaysia, Etiopien, Kenya, Burkina Faso, Laos, Costa Rica, Honduras, Vietnam och Kina. Forskningsämnena inkluderar följande inriktningar:

- Restaurering av regn- och torrskog, samt tidigare avskogad odlingsmark.
- Avvägningar och sidovinster mellan träd, kol och vatten.
- Koldynamik och markbiologi med träd i tropiska odlingsystem.
- Effektivitet i landskapsmosaiker med agroforestry och andra odlingsystem.
- Multidisciplinär analys av vattnets påverkan av förändrad markanvändning.
- Det privata plantageskogsbrukets drivkrafter och betydelse för försörjningen av lokalbefolkningen.
- Gender, marknadsutveckling för skogsprodukter och dess roll för försörjning på landsbygden.
- Nationell och internationell policyutveckling inom skogssektorn.

Forskningsrådets deltagande i detta arbete är viktigt och de bör ingå i internationella nätverk för kompetensfrågor och omvärldsanalys. Utifrån omvärldsanalysen kan temporära specialanslag för forskning kring internationella frågor och nya lösningar för långsiktig finansiering skapas. Den strategiska diskussionen bör bland annat föras centralt med universitetet och med fakultetsledningarna om hur forskningen på institutionsnivå kan styras.

5.5.2. Internationell profil

Att utveckla en internationell profil och öka intresset för internationella frågor hos studenterna är två förutsättningar för att universiteten

ska bli framgångsrika i sitt internationaliseringsarbete. Flödet av information om utvecklingen i vår omvärld är kanske allra störst på universiteten. En utmaning för universiteten är att organisera sin egen omvärldsanalysverksamhet. Även ett internt samarbete mellan fakulteterna skulle avsevärt stärka profilen, vilket förstås borde vara naturligt särskilt för universitet som har en kompetensbas inom både jord, skog, stad och djur.

Avgörande för att en internationell vision ska förverkligas är att mål utformas, på central, fakultets- och institutionsnivå, som tydligt kopplas till en handlingsplan för det internationella arbetet. Universiteten måste först bygga upp en långsiktig strategi utifrån omvärldsanalysen och den kultur som säkrar kvalitén i verksamheten på lång sikt. Därefter bör kortsiktiga mål kopplas till en handlingsplan som bör influeras av till exempel studenternas önskemål. Dock bör nomenklaturen vara gemensam, annars försvåras gemensamma åtgärder och uppföljning.

En stark central internationell enhet med egna resurser att göra analyser, studiebesök och att rikta finansierade uppdrag till olika institutioner på universitetet är att rekommendera. Fakulteterna ska självklart ha egna resurser för att stötta den centrala enheten och för att bedriva egna analyser. SLU Global utgör en central plattform med fina förutsättningar att genomföra detta inom utvecklingsarbetet. Dock är även den internationella utvecklingen på det norra halvklotet avgörande att följa, då exempelvis EU:s, Kinas, Rysslands och Kanadas skogar ligger i denna region.

Universitetens strategidokument är ofta utförliga och välstrukturerade. Här presenteras

många teman som denna rapport efterlyser, till exempel styrke- och profilområden, förstärkt

internationell forskningsfinansiering på central nivå, internationell omvärldsbevakning, u-landsverksamhet, karriärplanering och inte minst den globala dimensionen och

dess betydelse för undervisningen. Dock utgör ofta implementering och uppföljning en svaghet. Internationell kompetensutveckling prioriteras ofta bort när budgeten är begränsad. En konkurrenskraftig internationell profil medför att finansiella medel behöver omfördelas mellan olika prioriteter och kompetensområden.

Utbildningsplanerna bör innehålla riktlinjer för hur internationella frågor ska integreras i de olika delmomenten. Därmed bör man ställa krav på att internationella inslag skrivs in som mål i kursplanerna. SLU har sedan 2008 stärkt den internationella profilen i sina utbildningsplaner, men implementeringen kan fortfarande stärkas. De samhällsvetenskapliga aspekterna behöver också stärkas genom samarbete med andra universitet.

Undervisningen anses inte lika internationellt inriktad som forskningen på de nordiska universiteten. Den som undervisar har ofta för lite forskning i sitt arbete och vice versa. En starkare integrering mellan forskning och undervisning skulle stärka den internationella profilen. Detta kan också ske genom att ta in/skicka ut fler studenter, forskare och lärare. Ett första steg bör vara att skapa några starka miljöer med forskarskolor inom utvalda områden i samarbete med utländska universitet. Fler förbättringarna som kan genomföras är att skapa förutsättningar för studenterna att stärka språkkunskaperna och färdigheterna att samverka över sektorsgränserna. För att kunna

Karriärplaner måste läggas upp för folk som vill söka internationella jobb.¹⁰

bli mera gränsöverskridande finns det ett behov av en mera mångvetenskaplig inriktning på undervisningen. Fler internationella element och samarbete med sektorn, inklusive gästföreläsare som arbetat utomlands, efterlyses. Många som verkat i utlandsarbete har fått stor hjälp av engagerade lärare med internationell erfarenhet, som motiverat och hjälpt unga akademiker på vägen. Dessa "ambassadörer" bör lyftas fram inom utbildningsorganisationerna. En incitamentsstruktur behöver skapas för att öka lärarnas utlandserfarenhet, till exempel genom en stärkt koppling mellan löneutvecklingen och internationell erfarenhet.

Vidare upplevs det komplicerat att få till stånd studier och praktik utomlands, trots att möjligheterna som står till buds är många. Universitetens och högskolornas centrala roll i detta sammanhang betonas. Därför borde det undersökas bland annat vilka möjligheter skogsbranschens aktörer har att organisera flera

internationella praktikplatser i samarbete med utbildningsorganen.

En student bör kunna välja en internationell profil, vilket bör marknadsföras av de skogliga universiteten för att bredda rekryteringsbasen. För att uppnå detta måste universiteten tydliggöra och annonsera sin ambition att utbilda studenter för en internationell karriär. Internationella seminarier, konferenser och workshops är utmärkta tillfällen att marknadsföra universitetet, bland annat genom att en internationell profil byggs upp.

Kännedom om nordiska naturförutsättningar för skogsbruk räcker inte i Afrika. Klimatet avgör ytterst vad som är möjligt, jordarterna är högst annorlunda och vatten- och närings-situationen fordrar metoder som kräver lokal kännedom. Metoder som agroforestry, samplantering av träd och grödor som kombineras med djurhållning, är viktiga att känna till, exempelvis i eroderade områden. Det finns idag

erfarenhet på universiteten som inte utnyttjas i undervisningen. Gemensamma nordiska aktiviteter, till exempel en samnordisk fältkurs i tropiskt skogsbruk, rekommenderas.

Under 1970- och 80-talen fanns ett antal kurser med internationell fokus, bland annat inom internationellt skogsbruk. Finska, svenska, danska och norska agronomer, jägmästare och hortonomer läste tillsammans på kurser som hantvår, värdery, kommunikation, seder och bruk. Idag finns möjligheten att läsa

Kännedom om nordiskt skogsbruk räcker inte alltid för en internationell karriär. I till exempel Afrikas eroderade områden krävs kunskaper om agroforestry. Foto: Björn Lundgren.

en ny internationell tvärvetenskaplig termin på SLU, inriktad på globala utvecklingsfrågor och kallad "Global development, natural resources and livelihoods". Den skulle kunna vara en utgångspunkt för ett ökat samarbete mellan de nordiska länderna.

SLU måste annonsera att de har en ambition att utbilda folk för en internationell karriär.¹¹

I Finland har nya strategier för utbildningsexport lanserats av bland andra Helsingfors universitet och Östra Finlands universitet. Utbildningen har goda möjligheter att öka sin roll inom internationellt arbete. Det som bland annat behövs är aktivare kontakter med utländska universitet och bättre anpassning av studieprogram till den typ av expertkunskap som efterfrågas utomlands. Närmare kontakter mellan utbildningen och industrier som opererar internationellt är också viktigt att utveckla.

Det gäller att förbättra uppbyggnaden av kompetens för export av skogskunskap. I Finland har skogsbranschen och de internationella färdigheter den erbjuder senast utretts av Utbildningsstyrelsen för några år sedan. En del i utredningens förbättringsförslag har genomförts, vilket framgår av den färskas undersökning som gjorts: "International competencies provided by forestry education in Finland". En likande rapport kan mycket väl tas fram även för Sverige. Man kan säga att den utgångspunkt utbildningen ger för export av skogskunnande är relativt bra i våra länder. Undervisningens innehåll och inriktning bör dock kontinuerligt uppdateras och utvecklas enligt tidens krav. De utmaningar som tjänstemannen står inför vid starten av en internationell karriär behöver också klargöras.

5.5.3. Studenterna

Möjligheterna för våra skogliga studenter att skaffa sig goda förutsättningar för en interna-

tionell skogskarriär är bättre än någonsin tidigare. Trots detta återstår mycket att göra både inom utbildningen och inte minst rekryteringen av unga, internationellt inriktade skogsexperten. Intresset för internationellt arbete bland skogsstudenter och unga

skogsutbildade verkar generellt sett vara svalt. Det är viktigt att rekryteringen av studenter till skogliga utbildningar kan fånga upp flera studenter med intresse för internationella jobb eftersom skogssektorn är en av de mest internationella i våra samhällen. Det finns skäl att utreda orsakerna till det bristande intresset bland skogsstudenter att söka sig utomlands. Vidare bör det undersökas vilka medel det finns att öka intresset. Information om internationella arbetsmöjligheter till studenterna kunde säkert spridas mera effektivt. Även om de som studerar skog har goda möjligheter att åka utomlands som utbyteselever, är det relativt få som ansöker om studieplats utomlands. Det vore skäl att undersöka orsakerna till detta fenomen. De internationella mastersprogram som våra universitet erbjuder har gett skogsstudenterna fler internationella möjligheter, men de har framförallt lockat externa studenter.

Den finländska undersökningen (Utbildningsstyrelsen 2011) om "Internationell beredskap för export av finländskt skogskunnande med perspektiv på utbildning och initialskeden i karriären" innehåller många förslag gällande grunderna för en internationell karriär. Det allmänna rådet i studien är för det första att den studerande bör skaffa sig ett starkt och vittomfattande skogligt substanskunnande, språkkunskaper och en trovärdig internationellt inriktad profil. Egen aktivitet och eget intresse är ofta avgörande för att nå internationella arbetsuppgifter. Dagens studenter anser att

Tabell 8. Intresse för olika internationella arbetsområden (Ingemarson et al., 2008).

Intresse för olika internationella arbetsområden.			
Kommersiella skogsprojekt (t ex industri, förvaltning och marknadsfrågor)	86	43.9 %	
Skogliga projekt med fokus på miljö (t ex klimat, biodiversitet och vatten)	59	30.1 %	
Skogligt utvecklings-samarbete (t ex bistånd, fattigdomsbekämpning, social och ekonomisk utveckling)	39	19.9 %	
Policyprocesser inom EU och FN (t ex för intresseorganisationer och statsförvaltning)	9	4.6 %	
Forskning och analys om den internationella skogssituationen (t ex för SLU, CIFOR [Center for International Forestry Research] och FAO [Food and Agriculture Organization of the United Nations])	3	1.5 %	

internationella element borde beaktas i högre grad i undervisningen. Därtill borde det finnas mera lättillgänglig information om både studiemöjligheter och arbetsplatser utomlands. Möjligheterna till praktik och arbetsplatser utomlands upplevs ofta som mycket begränsade och borde därför utökas och systematiskt och aktivt erbjudas studerande.

Av enkätstudierna i Sverige (Ingemarson *et al.* 2008) och Finland framgår att intresset hos de skogliga studenterna inte var högt för internationella studier eller tjänster. Nästan hälften av studenterna hämtar ingen information om internationella tjänster. Intresset för "Forskning och analys av den internationella skogssituationen" och "Policyprocesser" fick alarmerande låga svarsfrekvenser i den svenska studien. Det kan bero på låg kunskap hos studenterna angående dessa processer, vilket i sin tur är en återspeglning av studenternas låga aktivitet att söka kunskap och att olika aktörer inte når fram med information till studenterna. Det låga intresset tyder också på att universitetet inte attraherar studenter med intresse inom policyprocesser och forskning och analys av den internationella skogssituationen.

För att öka det internationella intresset hos studenterna bör det globala perspektivet introduceras tidigt i utbildningen. Redan när studierna börjar kan till exempel en temavecka introduceras för att ge en global utblick över skogssektorns roll. Därmed stimuleras studenterna att bygga upp en internationell målbild och att orientera sig i den globala omvärlden under utbildningens gång. Internationella karriärvägar måste också presenteras under utbildningen, bland annat genom att i högre grad bjuda in akademiker med internationell erfarenhet och arrangera internationellt inriktad praktik. En obligatorisk utbytesperiod för praktik eller kurser kan läggas in i studieplanen. Därmed får varje student möjlighet att inrikta sig på internationella frågor och få ytterligare praktisk erfarenhet. Systematiska praktikplatser fodrar dock ett förberedande arbete av olika typer av svenska och finska organisationer och myndigheter, som till exempel hos departementen och ministerierna.

Internationella frågor bör integreras i högre grad i samtliga kurser. För att bygga upp studenternas allmänbildning inom internationella frågor bör varje kurs innehålla en internationell

utblick. SLU arbetar redan efter dessa riktlinjer. En övergripande grundkurs om internationella trender bör också införas för att knyta ihop tidigare inläring. Dessutom rekommenderas universitetet att undvika dubbleringar av kurser, sanera antalet mastersprogram och att skapa en internationell Master över fakultetsgränserna där studenterna helst skriver examensarbeten utanför Norden.

Studenterna är den framtida kompetensbasen och studentkåren bör därmed engageras i så hög grad som möjligt, exempelvis genom rådgivning till studenterna, genom arbetet med nätverk för kompetensfrågor och genom stöd av ett mentorsprogram för att stötta studenter i att skapa en framgångsrik internationell karriär. Mentorsprogrammet kan drivas av studenterna eller av de ansvariga fackförbunden. Programmet kan också kopplas till ett nätverk för kompetensfrågor. Studenterna måste få ett större stöd än idag för att komma vidare i sitt internationella kunskapssökande. De studenter som har ett internationellt intresse måste aktivt stödjas under studietiden genom stöd med karriärplanering, tydliga målbilder, uppföljning och coachning. Varje fakultet bör ha en entusiastisk person som kan agera som bollplank för dessa studenter i nära samarbete med studentkåren och nätverk för kompetensfrågor.

De skogliga frågorna idag är mer komplicerade än tidigare med aspekter som berör lagstiftning, rättigheter, korruption, etc. Kompetensförsörjningsfrågan kan lätt missuppfattas i tron att den enskilde studenten måste ha fördjupad kunskap inom alla ämnesområden, vilket inte är realistiskt. Grundutbildningen bör dock ge studenterna en viss förståelse för olika aspekter av globalt skogsbruk – till exempel brukanderättsfrågornas betydelse i många u-länder. I praktiken bör studenterna därefter arbeta i nätverk och sträva efter att kombinera den bredd som finns i den nuvarande grundutbildningen med en fördjupad specialistkunskap, inom till exempel sociala eller politiska frågor eller genom att ta ut en doktorsgrad. Genom den senare får de även lära sig att uttrycka sig i skrift på ett tydligt sätt, och ofta på engelska. Det är specialister av denna breda typ – exempelvis personer som har en skogsutbildning med specialisering inom utvecklingsekonomi – som ofta behövs inom internationellt arbete. En ytterligare breddning i språk är att rekommendera, eftersom till exempel en tjänst inom FN-systemet kräver kunskap i mer än ett officiellt språk.

Sjätklart blir världen allt mer komplicerad, men det innebär inte att individerna ska bygga upp kompetens för alla områden, utan institutionerna ska istället bygga upp kompetensen.¹²

6. Slutsatser och uppföljning

Sverige och Finland har lång erfarenhet av att använda skogsresurserna på ett uthålligt sätt, vilket är en bra utgångspunkt, men vi har inte varit lika framgångsrika på att omvandla denna kunskap till försäljningsbara tjänster inom området skoglig know-how. Det behövs samordnade åtgärder som stödjer strävandena att utöka exporten av skogskunnande i våra länder. Det är viktigt att betona att vi fortsatt har en viktig roll att spela inom bistånd, inte minst genom att vi fortfarande har stora skogsresurser och ett aktivt skogsbruk jämfört med de flesta andra europeiska länder. För att kunna spela en viktig roll i framtiden krävs en politisk vilja. Det behövs behovsanalyser, ökade resurser och långsiktiga åtaganden för att mobilisera exporten av skogligt kunnande.

Efterfrågebilden, det vill säga vilka färdigheter som behövs i framtiden för att med framgång jobba internationellt med skogssektorn, är inte lätt att skissa upp, men denna rapport utgör en utgångspunkt för ett fortsatt nordiskt arbete i denna riktning. Internationella organisationer och finansieringsinstitutioner bör ha en tydlig målbild och även regeringarna och de beslutande organen i länder som tar emot skogligt ulandsbistånd bör tydliggöra sina prioriteringar.

Skogsnäringen behöver öka sin närvaro på den globala arenan, bland annat inom internationella processer, samt stötta olika nätverk för att säkra ett långsiktigt uppbyggande av resursbasen. Det strategiska värdet av ökad delaktighet i internationella processer (till exempel EU-samarbete som FLEGT-processer, UNFF, konventionerna om Klimat

och Biologisk Mångfald, Forest Europe, FAO, ITTO, IUFRO med flera) måste tydliggöras för att det nordiska näringslivet i högre grad skall öka sin närvaro.

Intresset överlag för skogsbranschen borde ökas genom olika kampanjer. Det finns ett starkt behov av att öka branschens attraktionskraft för att säkerställa rekryteringen av högklassiga studenter och därmed kompetensförsörjningen. Att ta fram skogsbranschens internationella karaktär borde vara en fördel då vi försöker motivera flera att söka in till skogsbranschens utbildning.

Möjligheterna för våra skogligen studenter att skaffa sig goda förutsättningar för en internationell skogskarriär är bättre än någonsin tidigare. Trots detta återstår mycket att göra både inom utbildningen och inte minst rekryteringen av unga, internationellt inriktade skogsexperter. De studenter som har ett internationellt intresse måste aktivt stödjas under studietiden genom stöd med karriärplanering, tydliga målbilder, uppföljning och coaching. En incitamentsstruktur behöver skapas för att öka lärarnas utlandserfarenhet, till exempel genom en stärkt koppling mellan löneutvecklingen och internationell erfarenhet.

Det tycks finnas en ökad efterfrågan på flera traditionella skogligen kunskapsområden, till exempel familjeskogsbruk, skogsbruksplanering och inventering. Norden har med måttliga satsningar på vidareutbildning och resursmobilisering goda möjligheter att hålla sig väl framme inom nya kunskapsområden såsom biobaserad ekonomi, REDD+, klimat och bioenergi. En del av dessa lockande utmaningar och gynn-

samma framtidsutsikter är förknippade med de stora globala skogs- och energiföretagen av vilka en del befinner sig i nordisk ägo. Också internationella multilaterala biståndsaktörer erbjuder nya stora arbetsfält inom områden som skog, klimat, energi, biologisk mångfald och inte minst rörande samspelet mellan ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter.

För att främja exporten och spridningen av vårt skogliga kunnande behövs det samordnade åtgärder med tydliga målformuleringar inom flera områden. Ju fler nordiska företag och skogligt utbildade experter som verkar och är framgångsrika i internationella miljöer, desto större är möjligheterna till ökad export av skogligt kunnande. Statligt stödda forsknings- och

utbildningsinstitutioner bör avsätta medel för att bygga upp en kompetensreserv. Ett alternativ är att arbeta med en kompetensreserv genom olika former av tankesmedjor, i likhet med den amerikanska och brittiska modellen.

Avslutningsvis rekommenderar vi att ovanstående slutsatser inklusive bakomliggande argumenteringar används för att skapa konkreta nationella förteckningar över åtgärder som behövs i Sverige och Finland för att ytterligare främja exporten av vårt skogliga kunnande. Helst bör en sådan förteckning över prioriterade åtgärder förankras hos berörda myndigheter och organisationer genom ett fortsatt samarbete, bland annat inom de existerande referensgrupperna.

Sammanfattning över vad som bör prioriteras i inledningsskedet:

- Starta en nordisk forskarskola (innehållande element om skogsförnygring/skogsrestaurering, agroforestry, restaurering, snabbväxande planteringar, bondeskogsbruk).
- Ta upp en diskussion med politikerna om att satsa på fler JPO-/BBE-tjänster för den gröna sektorn, exempelvis vid CGIAR-institut, nordiska projekt, internationella tankesmedjor och FN-organisationer.
- Lyfta upp en diskussion om utveckling och innehåll av ett ”modernt” skogsbistånd.
- Öka samordningen av det internationella forsknings- och institutionsarbetet, gärna tvärsektorielt samarbete rörande sociala, ekonomiska och ekologiska aspekter.
- Satsa på projekt inom restaurering av degraderad mark och bondeskogsbruk.
- Regionala projekt för förstärkning av skogsinventeringarna och skogsteknikerutbildningen i Afrika.
- Fortsätta lokalt samarbete med till exempel African Forest Forum (AFF) för att diskutera hur de nordiska länderna på bästa sätt kan stödja uppbyggnaden av uthålligt skogsbruk i Afrika.
- Bredda rekryteringen och integrera internationella perspektiv i de skogliga utbildningarna.
- Starta en samnordisk kurs inom internationellt skogsbruk.
- Identifiera utomnordiska examensarbeten och praktikplatser i samarbete med hela sektorn.
- Visa på internationella karriärvägar och följ upp mentorsprogrammen.
- Skapa nationella förteckningar över åtgärder som behövs i Sverige respektive Finland.
- Följ upp åtgärdsförslag genom nationella referensgrupper.

Referenser

- Båge, L. 2011. Genomlysning av Tankesmedjan för Internationella skogsfrågor. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm.
- Forstmästarförbundet och METO-Skogsbranschens Experter, 2010. Enkätstudie gällande skogliga fackmäns inställning till utlandsarbete. Stencil (på finska).
- Ingemarson, F., Lundgren B., Persson R. 2008. Utveckling av den svenska resursbasen för internationellt skogligt arbete. KSLA Tidskrift nr 4. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm. <http://www.sifi.se/rapporter-och-artiklar/utveckling-av-den-svenska-resursbasen-for-skogligt-internationellt-arbete/>.
- IUFRO 2010. IUFRO Strategy 2010–2014. Reading the pulse of forest science for the benefit of forests and people. International Union of Forest Research Organisations, Vienna.
- KSLA 2010. Internationell skogspolicy – en översikt. KSLA Tidskrift nr 5. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm.
- KSLA 2012. The global need for food, fibre and fuel. KSLA Tidskrift nr 4. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm.
- Koponen, J. 2011. Does Finnish Forestry Aid matter? Some questions concerning the assessment of its effects and impacts. I boken *Footprints in Forests Effects and Impacts of Finnish Forestry Assistance*, redigerad av Irmeli Mustalahti. Ministry for Foreign Affairs of Finland, Helsinki.
- Ministry for Foreign Affairs. 2009. Development Policy Guidelines for the Forest sector. Ministry for Foreign Affairs of Finland, Helsinki.
- Mustalahti, Irmeli. 2011. Footprints in Forests Effects and Impacts of Finnish Forestry Assistance. Ministry for Foreign Affairs of Finland, Helsinki.
- Persson, R. 2003. Assistance to forestry. Experiences and potential for improvement. CIFOR, Bogor.
- Persson, R. 2006. Ökad skogsproduktion i syd – hot eller möjlighet? En diskussion om några aktuella målkonflikter i det globala skogsbruket. Svenska FAO-kommitténs skriftserie nr 3. Stockholm.
- Persson, R. 2007. Resursbasuppbyggnad och Lärande. Projektförslag till Sida 070307. SLU/SP.
- Utbildningsstyrelsen 2011. Metsäalan koulutuksen tuottamia kansainvälisiä valmiuksia. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2011:9 (också på engelska: International Competencies Provided by Forestry Education in Finland). http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kv/5ytdWRtlj/Competencies_provided_by_Finnish_forestry_education.pdf.
- Utrikesministeriet. 2012. Finlands utvecklingspolitiska åtgärdsprogram 2012. Helsingfors.
- Varis, E. 2011. Suomalaisen metsäosaamisen viennin kansainvälistä valmiudet koulutuksen ja uran alkuvaiheen näkökulmasta tarkasteltuna. Metsämiesten Säätiö. 11.10.2011 (Internationell beredskap för export av finländskt skogskunnande med perspektiv på utbildning och initialskeden i karriären). http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/muutjulkaisut/646AcylsG/Varis_Tutkimusraportti_PDF.pdf.

Mer information

Nationella programförklaringar

Det nationella skogsprogrammet i Finland <http://www.mmm.fi/sv/index/amnesomraden/skogar/nsp.html>.

Finlands utvecklingspolitiska åtgärdsprogram 2012 <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=242012&nodeid=15145&contentlan=3&culture=sv-FI>.

En skogspolitik i takt med tiden – Svenska regeringens proposition 2007/08:108 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/10/11/d1679652.pdf>.

Programförklaring för Sveriges internationella skogspolitik – Skogsriket <http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/14/55/557831d7.pdf>.

Seminarier rörande export av skogskunnande

Finland. Seminarium den 17 juni 2010: http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/kvmetsapolitiikka/metsasaamisenvienti/100617_seminaari.html.

Sverige. Seminarium den 3 december 2010: <http://www.sifi.se/nyheter/life-is-what-happens-while-we-are-making-other-plans/>.

Finland. Seminarium den 4 maj 2011: http://www.helsinki.fi/skovetenskaper/news/11032011_seminarium_skogliga_uppdrag.html.

IFSA International Forestry Student Association http://www.ifsa.net/showpage_ifsateam.php?page=team_board.

Helsingfors universitet, agrikultur- forstvetenskapliga fakulteten, Helsingfors: <http://www.helsinki.fi/skovetenskaper>.

Helsingfors universitet, Viikki Tropical Research Institute (VITRI): <http://www.helsinki.fi/vitri/>.

Östra Finlands universitet, Joensuu: <http://www.uef.fi/uef/english>.

Yrkeshögskolor med skoglig utbildning i Finland – Universities of Applied Sciences

HAMK University of Applied Sciences: www.hamk.fi.

Mikkeli University of Applied Sciences: <http://www.mamk.fi/>.

North Karelia University of Applied Sciences: <http://www.pkamk.fi/>.

Novia University of Applied Sciences, Raseborg: <http://www.novia.fi/english/>.

Rovaniemi University of Applied Sciences: <http://www.ramk.fi/en>.

Seinäjoki University of Applied Sciences: <http://www.seamk.fi/>.

Tampere University of Applied Sciences: <http://www.tamk.fi/en>.

SLU, Fakulteten för skogsvetenskap <http://www.slu.se/sv/fakulteter/s/>.

SLU, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap <http://www.slu.se/sv/fakulteter/nl-fakulteten/>.

Internationella skogsjobb

Plenty of Forestry Jobs™. Forestry and Forestry-Related Jobs from Canada, the United States, Australia, New Zealand, the United Kingdom, the European Union, China and around the world: <http://plentyofforestryjobs.com/index.html>.

International job opportunities reported to the Secretariat for International Forestry Issues: <http://www.sifi.se/projekt/international-job-opportunities>.

Akronymer och förkortningar

AFF	African Forest Forum
ANM	Arbets- och näringsministeriet
APO	Associate Professional Officer
BBE	Bilateral Biträdande Expert
CATIE	Centro Agronomico Tropical de Investigacion y Enseñanza
CBD	Convention on Biological Diversity
CGIAR	Consultative Group for International Agricultural Research
CIFOR	Centre for International Forestry Research
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CODESRIA	Council for the Development of Social Science Research in Africa
COFO	Committee on Forestry (FAO)
EFI	European Forestry Institute
EU	European Union
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade
FORMAS	Forskningsrådet för Miljö, Areella Näringar och Samhällsbyggnad
FIRST	Finnish-Russian Student Exchange Programme
FRA	Forest Resources Assessment
ICRAF	World Agroforestry Centre
IFSA	International Forestry Students Association
IIED	International Institute of Environment and Development
ITTA	International Tropical Timber Agreement
ITTO	International Tropical Timber Organization
IUCN	World Conservation Union
IUFRO	International Union of Forest Research Organizations
JPO	Junior Professional Officer
JSM	Jord- och skogsbruksministeriet
KIS	Kommittén för Internationella Skogsfrågor
KSLA	Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
MCPFE	Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe
MFS	Minor Field Study
NGO	Non-Governmental Organisation
NOVA	Nordic Forestry, Veterinary and Agricultural University Network
R&D	Research and Development
R&RI	Rights and Resources Initiative
REDD+	Reduced Emissions from Deforestation and Degradation 'plus' conservation, sustainable management of forests, enhancement of forest carbon stocks
RFGI	Responsive Forest Governance Initiative
Sida	Swedish International Development Cooperation Agency
SIFI	Secretariat for International Forestry Issues

→

SKS	Skogsstyrelsen
SLU	Sveriges Lantbruksuniversitet
SNS	Samnordisk Skogsforskning
UM	Utrikesministeriet
UNEP	United Nations Environment Programme
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UNESCO	United Nations Education, Science and Culture Organisation
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
UNFF	United Nations Forum on Forests
UNU	United Nations University
WB	World Bank (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD)
WRI	World Resources Institute
WTO	World Trade Organisation
WWF	World Wide Fund for Nature (Världsnaturfonden)
YK	Yngre Konsulter

Citat i denna skrift

1. Birgitta Boström.
2. Exempel på uttalande under diskussioner kring orsakerna till dagens situation hos rekryteringsbasen.
3. Jan Heino.
4. Gunilla Lidén.
5. Peter Staland.
6. Jan-Erik Nylund.
7. Birgitta Boström.
8. Exempel på uttalande under diskussioner kring behoven hos rekryteringsbasen.
9. -" -
10. -"-
11. Exempel på uttalande under diskussioner kring behoven hos resursbasen.
12. Exempel på uttalande under diskussioner kring behoven hos rekryteringsbasen.
14. Heikki Rissanen.

Utgivna nummer av Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens TIDSKRIFT (KSLAT)

(Titlar markerade med * publiceras endast elektroniskt på KSLAs hemsida www.ksla.se. Där finns även tidigare utgåvor.)

2008

- Nr 1 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens verksamhetsberättelse 2007
- Nr 2 Fiskets kollaps utanför Nordamerika – vad kan Sverige och Europa lära?
- Nr 3 Edens lustgård tur och retur – framtidsvägar till ett hållbart naturbruk
- Nr 4 Utveckling av den svenska resursbasen för internationellt skogligt arbete
- Nr 5 Skogens roll i ett framtida globalt klimatavtal
- Nr 6 Jakten på den gröna marknadskraften – del 2*
- Nr 7 Golden Rice and other biofortified food crops for developing countries – challenges and potential

2009

- Nr 1 Does forestry contribute to mercury in Swedish fish?*
- Nr 2 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens verksamhetsberättelse 2008
- Nr 3 Klassificering av sjöar och vattendrag – nordisk jämförelse utifrån svenska bedömningsgrunder
- Nr 4 Return to Eden – future paths to sustainable, natural resources management
- Nr 5 Landet utanför – landskapsestetikens betydelse för den urbana människan

2010

- Nr 1 Växtskyddsmedlens miljöpåverkan – idag och i morgon
- Nr 2 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens verksamhetsberättelse 2009
- Nr 3 Vindkraft, javisst! Men inte alltid och inte överallt
- Nr 4 Skogsbrukets bidrag till ett bättre klimat
- Nr 5 Internationell skogspolicy – en översikt
- Nr 6 International forest policy – an overview

2011

- Nr 1 Food security and the futures of farms: 2020 and toward 2050
- Nr 2 Swedish-African forest relations
- Nr 3 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens verksamhetsberättelse 2010
- Nr 4 Landskapsperspektiv – hur gör det skillnad?

2012

- Nr 1 Forskning och innovation för produktiv och skonsam skogsteknik
- Nr 2 Inte av bröd och brädor allena – en skrift om skönheten i naturen
- Nr 3 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens verksamhetsberättelse 2011
- Nr 4 The global need for food, fibre and fuel
- Nr 5 Hästen i centrum – hästens roll och möjligheter som samhällsresurs
- Nr 6 Jorden vi ärvde – den svenska åkermarken i ett hållbarhetsperspektiv
- Nr 7 Export av skogligt kunnande från Finland och Sverige

Internationella skogliga uppdrag finns i huvudsak inom områdena bistånd, internationella organisationer, näringsliv och universitet. Idag är de flesta utlandsverksamma skogliga akademikerna anställda inom näringslivet. En historisk återblick visar dock på biståndssamarbetets betydelse för att bygga upp internationell erfarenhet och kompetens inom den svenska skogssektorn. Skogsbranschens kunnande i Finland och Sverige uppvisar en god exportpotential som emellertid till en del är outnyttjad.

För att vi ska kunna hävda oss på exportmarknaden för tjänster inom området skoglig know-how måste mer stöd ges i form av sektorsövergripande, gemensamma åtgärder som utvecklar och mobiliserar det skogliga kunnandet och bidrar till att öka utbudet av konkurrenskraftiga tjänster från våra länder. Vad som behövs är ett samförstånd mellan statsmakten och de företag som erbjuder sina skogliga tjänster på den öppna marknaden, om vissa gemensamma åtgärder, t ex rörande forskarskolor, praktikplatser och andra typer av incitament för internationella uppdrag.

Denna rapport är resultatet av ett samarbetsprojekt mellan Finland och Sverige kring möjligheterna att främja spridning och export av finskt och svenskt skogligt kunnande. Finlands Jord- och Skogsbruksministerium har varit drivande kraft på den finska sidan och tankesmedjan för internationella skogsfrågor – SIFI – på den svenska. Rapporten presenterar en historisk tillbakablick, globala trender, förutsättningar och behovsanalys, samt åtgärdsförslag för att stärka export av skogligt kunnande från Finland och Sverige.

Vi hoppas att skriften ska ge inspiration och utgöra en kunskapskälla för nordiska aktörer rörande strategiska vägval inom internationella skogliga frågor och kompetensutveckling.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Drottninggatan 95 B
Box 6806, 113 86 Stockholm
tel 08-54 54 77 00, fax 08-54 54 77 10
www.ksla.se, akademien@ksla.se

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) är en mötesplats för den gröna sektorn. Akademien är en fri och oberoende nätverksorganisation som arbetar med frågor om jordbruk, trädgårdsbruk, livsmedel, skog och skogsprodukter, fiske, jakt och vattenbruk, miljö och naturresurser samt skogs- och lantbrukshistoria. Vi arbetar med frågor som berör alla och som intresserar många!